

Kinderen in de keten 2008

Auteur(s) Edith Geurts (Nji)
Bert Groen (MOVISIE)

Met medewerking van Bert Vissers (MOVISIE)
Wendela Wentzel (MOVISIE)
Jessica van Rossum (Nji)

Datum Utrecht, 15 oktober 2008
© MOVISIE & Nji

MOVISIE – Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling

NJi – Expertisecentrum over jeugd en opvoeding

Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl en www.nji.nl

COLOFON

Auteur(s):

Edith Geurts (NJi)

Bert Groen (MOVISIE)

Met medewerking van

Bert Vissers (MOVISIE)

Wendela Wentzel (MOVISIE)

Jessica van Rossum (NJi)

Projectnummer MOVISIE: P1766

Datum: 15 oktober 2008

© MOVISIE & NJi

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Kinderen in de keten: de publicatie en de studiemiddag.....	3
2.1	Publicaties: studiemiddag en andere verspreiding	3
2.2	De vragenlijsten	4
2.3	Samenvattend.....	8
3	Inventarisatie van samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuige van geweld	9
4	Stand van zaken in de vijf voorbeeldregio's	16
4.1	'Snel en efficiënt hulpverleningsaanbod voor kinderen' zonder wachtlijsten! Kindspoor Hollands Midden	16
4.2	Een zorgroute voor kinderen in een Veilig Huis in Utrecht	17
4.3	Ketensamenwerking in de provincie Flevoland	19
4.4	Een totaal aanbod voor kinderen als getuige bij SHG Eindhoven	20
4.5	Hulp aan kinderen als getuige van huiselijk geweld in Nijmegen	21
4.6	Samenvattend.....	22
5	Conclusies	23
5.1	Waardering en verspreiding publicatie	23
5.2	Samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuige van geweld	23
5.3	Ontwikkelingen bij de vijf voorbeeldregio's	24
6	Aanbevelingen	26
6.1	Sluitende samenwerkingsverbanden binnen Nederland	26
6.2	Systeemgerichte aanpak	27
6.3	Deskundigheidsbevordering en vroegsignalering.....	28
6.4	Privacy en beroepsgeheim	29
	Gebruikte literatuur	31
Bijlage I	Vragenlijst evaluatie 'Kinderen in de keten'	32
Bijlage II	Begeleidende brief bij vragenlijst.....	36
Bijlage III	Beschrijving van de 5 praktijkvoorbeelden	37
	'Snel en efficiënt hulpverleningsaanbod voor kinderen' zonder wachtlijsten! Kindspoor Hollands Midden	37
	Een zorgroute voor kinderen in een Veilig Huis in Utrecht.....	40
	Ketensamenwerking in de provincie Flevoland	43
	Een totaal aanbod voor kinderen als getuige bij ASHG Eindhoven	45
	Hulp aan kinderen als getuige van huiselijk geweld in Nijmegen.....	48
Bijlage IV	Vragenlijst inventarisatie samenwerkingsverbanden rondom 'Kinderen als getuige van geweld'	51

1 Inleiding

De aandacht voor kinderen die getuige zijn (geweest) van geweld in het gezin groeit. Vooral bij beroepskrachten en de politiek komen zij steeds beter in beeld als een belangrijke doelgroep die gerichte aandacht verdient. Dat is een goed teken: jaarlijks zijn vele kinderen getuige van geweld in het gezin. Deze kinderen kunnen ernstig beschadigd raken in hun lichamelijke, geestelijke, emotionele en sociale ontwikkeling door het geweld (Baeten en Geurts 2002). Daarnaast blijkt tussen de 30 en 60% van deze kinderen slachtoffer te zijn van 'directe' kindermishandeling (Edleson 1999).

Samenwerkingsverbanden rondom kinderen die getuige zijn van partnergeweld

De kabinetsnota *Privé Geweld – Publieke Zaaak* (Ministerie van Justitie 2002) heeft een belangrijke impuls gegeven aan tal van maatregelen en activiteiten om de aanpak van huiselijk geweld landelijk en regionaal op een hoger plan te brengen. Ook voor de kinderen die betrokken zijn bij gezinsgeweld zijn sindsdien diverse methodieken en programma's ontwikkeld of in ontwikkeling.

Een belangrijke ontwikkeling betreft samenwerkingsverbanden om de hulp aan kinderen die getuige zijn van geweld te stroomlijnen. Daarin weerspiegelt het besef dat geen enkele instelling deze kinderen en hun ouders alleen kan helpen. In de meeste trajecten is een convenant opgesteld tussen verschillende betrokken partijen, zoals bijvoorbeeld politie, Bureau Jeugdzorg (BJZ), inclusief Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) en de Raad voor de Kinderbescherming. Met dergelijke samenwerkingstrajecten willen de ketenpartners een sluitend geheel realiseren van alle schakels in de keten, van preventie, signalering, melding tot de feitelijke hulp en ondersteuning, bescherming en nazorg. Wanneer dat lukt, moet het eenvoudiger worden om kinderen eerder te signaleren, melden en te verwijzen voor passende hulp, waardoor een grotere kans bestaat dat verstoringen in de ontwikkeling kunnen worden voorkomen (de Jong, 2003).

De vraag van het ministerie van Justitie

Eind 2005 hebben de ministeries van Justitie en VWS aan het Nji en MOVISIE gevraagd een inventarisatie te maken van de verschillende trajecten/samenwerkingsafspraken voor kinderen die betrokken zijn bij geweld tussen hun ouders, een aantal goede voorbeelden daarvan te beschrijven, handreikingen te doen voor de regio's die een dergelijk traject willen opzetten en regio's die al een samenwerkingsverband hebben te inspireren. De resultaten zijn vastgelegd in een rapport en, een zogenoemde publieksversie daarvan, een boek. Deze laatste publicatie, getiteld 'Kinderen in de keten' (Geurts en Bakker 2007) is gepresenteerd op een studiedag (januari 2007).

Als vervolg op deze activiteiten is MOVISIE gevraagd te onderzoeken of het boek 'Kinderen in de keten' en de studiedag een stimulans gegeven hebben tot het opzetten van meer samenwerkingsverbanden gericht op kinderen als getuige van huiselijk geweld. MOVISIE heeft het Nji vanwege haar eerdere betrokkenheid gevraagd hieraan mee te werken.

Omdat een rechtlijnig verband moeilijk is aan te tonen, hebben we de vraag in beter meetbare vragen geconcretiseerd. Deze vragen zijn:

- Hoe is de publicatie gewaardeerd door deelnemers aan de studiemiddag?
- Hoe is de publicatie daarnaast verspreid?
- Welke samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuige van huiselijk geweld zijn er?
- Hoe hebben de vijf praktijkvoorbeelden zich sinds januari 2007 ontwikkeld?

Verantwoording

Om inzicht te krijgen in de huidige stand van zaken rondom de samenwerkingsverbanden voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld sinds de uitgave van het boek *Kinderen in de keten* en de in 2007 gehouden werkconferentie is een aantal activiteiten ondernomen.

Evaluatie van de publicatie en werkconferentie

Door middel van een korte vragenlijst is aan de deelnemers van de studiemiddag op 29 januari 2007 en enkele willekeurige afnemers van het boek gevraagd wat zij van het boek vinden, of er nieuwe samenwerkingsverbanden zijn ontstaan op grond van het boek en de conferentie en of het hen geholpen heeft aandacht te vragen voor de thematiek.

Bovendien kan het boek als PDF op www.kindermishandeling.info, www.nji.nl en www.huiselijkgeweld.nl gratis gedownload worden.

Inventarisatie van samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuigen

Om de vraag te beantwoorden of er sinds januari 2007 samenwerkingsverbanden zijn ontstaan, zijn organisaties binnen Nederland gebeld die zich primair met huiselijk geweld en/of kindermishandeling bezighouden. Gelet op het feit dat binnen trajecten rondom kinderen als getuige van geweld het meest voor de hand liggend is dat de Bureaus Jeugdzorg hierin een belangrijke rol spelen, zijn in eerste instantie deze Bureaus benaderd. In die gevallen waarin bleek dat een AMK en/of een Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld (ASHG) meer informatie kon verstrekken, is met deze organisaties contact opgenomen.

Centraal stonden de volgende vragen:

- is er binnen uw regio een samenwerkingsverband voor kinderen als getuige van geweld;
- indien ja, welke organisaties zijn daarbij betrokken, is daarvoor een protocol of convenant opgesteld en wie heeft de centrale regie;
- indien er geen samenwerkingsverbanden zijn, welke knelpunten/belemmeringen doen zich voor en wat is/zijn daar de redenen voor;
- zijn er initiatieven om op korte termijn een samenwerkingsverband rondom kinderen als getuige van geweld te ontwikkelen;
- is men op de hoogte van de publicatie 'Kinderen in de keten' en heeft deze publicatie en de gelijknamige studiedag eind januari 2007 bijgedragen aan de ontwikkeling en het opzetten van samenwerkingsverbanden.

Hierdoor is een overzicht ontstaan met betrekking tot de stand van zaken rondom samenwerkingsverbanden voor kinderen als getuige van geweld binnen Nederland.

Nieuwe ontwikkelingen

In de publicatie 'Kinderen in de keten' zijn 5 voorbeelden beschreven van meld- en hulptrajecten voor kinderen als getuigen. De vraag is hoe het nu, ongeveer anderhalf jaar later, met deze regio's gaat. Aan de hand van (groeps-)interviews zijn we ingezoomd op de huidige stand van zaken en op de knelpunten, succesfactoren en wensen voor de toekomst.

In de verslaglegging van de interviews geven we aan wat er veranderd is ten opzichte van anderhalf jaar geleden. Hiervoor hebben we meerdere partijen per regio gesproken om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de huidige stand van zaken.

Leeswijzer

In het tweede hoofdstuk geven we antwoord op de vraag hoe de publicatie is verspreid en hoe deze gewaardeerd is. In het derde hoofdstuk presenteren we de uitkomsten van de belronde betreffende de samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuige van geweld. In hoofdstuk 4 gaan we in op nieuwe ontwikkelingen bij de 5 praktijkvoorbeelden sinds begin 2007. Hoofdstuk 5 bevat conclusies met betrekking tot de onderzoeksvragen. Het geheel wordt in hoofdstuk 6 afgesloten met een aantal aanbevelingen.

2 Kinderen in de keten: de publicatie en de studiemiddag

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op de publicaties en de studiemiddag. We schetsen een beeld van de manier waarop de publicatie verspreid is en wat het effect daarvan is geweest. Vervolgens presenteren we de uitkomsten van de vragenlijsten onder deelnemers van de studiemiddag.

2.1 Publicaties: studiemiddag en andere verspreiding

In de eerste helft van 2006 maakten het huidige Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en MOVISIE op verzoek van de Ministeries van Justitie en VWS een inventarisatie van verschillende meld- en hulptrajecten voor de kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld, beschreven een vijftal goede voorbeelden daarvan en rapporteerden bevindingen en aanknopingspunten voor de regio's. Dit heeft geresulteerd in het rapport *Meld- en hulptrajecten voor kinderen als getuigen van huiselijk geweld. Inventarisatie en onderbouwing* (Geurts en Bakker 2006). Dit rapport dient voornamelijk als naslagwerk.

Dit uitgebreide rapport is bewerkt tot een kortere en handzamere versie (de zogenoemde publieksversie) *Kinderen in de keten. Meld- en hulptrajecten voor de getuigen van huiselijk geweld* (Geurts en Bakker 2007). In deze publicatie staan de vijf praktijkvoorbeelden centraal. Bovendien is kort aangegeven waaruit de hulp aan de kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld moet bestaan en welke eisen dat stelt aan de samenwerking tussen instellingen. Daarnaast bevat de publicatie handreikingen voor regio's die een dergelijke ketensamenwerking willen opstarten en inspiratie voor de regio's die al een samenwerkingstraject hebben opgezet rondom de kinderen.

Studiemiddag

De publieksversie van de inventarisatie is op 29 januari 2007 gepresenteerd op de gelijknamige studiemiddag *Kinderen in de keten* te Utrecht. Het doel van deze middag was aandacht te vragen voor de ketenaanpak voor kinderen die getuige zijn van gezinsgeweld en een stimulans te bieden voor verdere implementatie.

Deze middag is door 87 personen bezocht, voornamelijk werkzaam bij de Advies- en Steunpunten Huiselijk Geweld (ASHG's), de AMK's, BJZ's en de politie.

Verspreiding

Het uitgebreide rapport, met inventarisatie en onderbouwing, is na goedkeuring door de opdrachtgevers in tweevoud verstuurd aan alle 35 Advies- en Steunpunten Huiselijk Geweld. Bovendien is het rapport sinds eind januari 2007 gratis te downloaden van een drietal websites, te weten www.kindermishandeling.info, www.niji.nl en www.huiselijkgeweld.nl.

Van de zogenoemde publieksversie zijn circa 460 exemplaren uitgedeeld op de studiemiddag. De deelnemers kregen na afloop elk vier exemplaren mee, met de opdracht drie daarvan uit te delen aan regiopartners die zij nodig hebben om de ketenaanpak sluitend te maken. Op deze manier zijn ongeveer 400 exemplaren ter plekke uitgedeeld en zijn er naderhand nog ongeveer 60 nagezonden op aanvraag (met name aan mensen die onverhoopt toch niet aanwezig waren op de studiemiddag). De overige 40 zijn via de opdrachtgevers en onze eigen netwerken verspreid.

Ook deze versie is sinds begin 2007 als PDF gratis te downloaden van de eerdergenoemde websites.

Aanvragen bij Infolijn Jeugd van het NJI

Daarnaast is de publieksversie meerdere malen opgevraagd bij de Infolijn Jeugd. Aangezien alle fysieke exemplaren uitgedeeld zijn op en direct na de studiemiddag moesten we nee verkopen. Hoeveel aanvragen er exact binnen zijn gekomen, is niet te achterhalen, omdat dit niet systematisch is bijge-

houden en het antwoord op een gegeven moment direct gegeven kon worden. Een aantal aanvragen is wel geregistreerd:

- 50 exemplaren voor Politie Meer en Vaart Amsterdam;
- Een aantal originele exemplaren voor een onderzoeksbureau;
- Een papierenversie voor Vrouwendocumentatiecentrum De Feeks;
- 25 exemplaren voor GGD Zeeland;
- Een exemplaar voor het Centrum Maatschappelijke Ontwikkeling (CMO) te Groningen;
- 30 exemplaren voor GGD Zaanstreek- Waterland.

Daarnaast is bij de Infolijn de vraag gesteld de publicatie op te nemen in een lessenspaper van een Hogeschool (deze aanvraag is gehonoreerd).

2.2 De vragenlijsten

Om de vraag te beantwoorden hoe deelnemers van de studiemiddag de publicatie waarderen en of het hen geholpen heeft aandacht te vragen voor het thema, is een vragenlijst opgesteld. Deze vragenlijst was bovendien bedoeld voor mensen die de publicatie via deelnemers van de middag hebben ontvangen. De vragenlijst is opgenomen in bijlage I. In de begeleidende brief (zie bijlage II) is gevraagd naar de namen en adresgegevens van de partners die zij een exemplaar hebben gegeven, zodat ook naar deze mensen een vragenlijst gestuurd kon worden.

Respons

De vragenlijst is per e-mail naar zestig mensen gestuurd¹, met het verzoek binnen twee weken de vragenlijst ingevuld te retourneren. Rond de deadline is een herinneringsmail verstuurd. In totaal hebben we 12 reacties ontvangen (respons 20%). 5 van de respondenten gaf aan de vragenlijst niet in te kunnen vullen. Redenen die zij daarvoor noemden waren dat het te lang geleden was om hier een goed antwoord op te geven of dat ze uiteindelijk niet naar de studiemiddag zijn geweest.

Geen van de aangeschreven personen heeft naam- en adresgegevens aan ons door gegeven van personen aan wie zij een exemplaar van de publicatie hebben gegeven.

De resultaten van het vragenlijstonderzoek zijn gebaseerd op de zeven ingevulde vragenlijsten. Vanwege de matige respons zijn er geen harde conclusies te trekken uit de resultaten. Wel kunnen de resultaten onderbouwing bieden aan de aanbevelingen in hoofdstuk 6.

Respondenten

De mensen die de vragenlijst hebben ingevuld zijn afkomstig van verschillende soorten organisaties. Respondenten werken bij de volgende organisaties: AMK, ASHG, gemeente/ GGD, Netwerk Huiselijk Geweld & ASHG (GGD), GGZ, politie en freelance.

Inhoud en toepasbaarheid van de publicatie

Wat betreft inhoud beoordelen alle respondenten de publicatie 'Kinderen in de keten' als goed. Ook over de praktische toepasbaarheid van de publicatie voor de eigen organisatie zijn zes respondenten positief. Eén respondent vindt de praktische toepasbaarheid van de publicatie voor de eigen organisatie matig.

¹ De overige 27 van de 87 deelnemers aan de studiemiddag waren gasten, sprekers, opdrachtgevers. Daarnaast bleek van een aantal de adresgegevens niet te achterhalen.

Vijf respondenten geven aan dat de publicatie heeft geholpen om in de eigen organisatie of regio aandacht te vragen voor het thema 'Kinderen in de keten'. Zij geven aan dat de publicatie heeft geholpen aandacht te vragen voor de problematiek van kinderen die getuige zijn, zowel binnen hun eigen organisatie als bij ketenpartners. Het heeft hen ondersteund bij het informeren van anderen over mogelijkheden voor het opzetten van een samenwerkingsverband. Eén van de respondenten geeft aan in trainingen gebruik te hebben gemaakt van de publicatie. Daarbij zijn de deelnemers geweest op de te downloaden versie. Twee respondenten laten weten dat de publicatie in hun regio niet nodig was om extra aandacht te vragen voor het thema, omdat het traject voor kinderen als getuige van huiselijk geweld al goed loopt of dat projecten op dit gebied al in gang waren gezet.

Beoordeling uitgangspunten 'Kinderen in de keten'

Aan de respondenten is gevraagd welke uitgangspunten zij wenselijk vinden om bij te kunnen dragen aan een effectief aanbod en welke van deze uitgangspunten zij haalbaar vinden. In onderstaand schema staan de uitkomsten (gebaseerd op 12 ontvangen reacties)

Uitgangspunten	Uitgangspunt is wenselijk	Uitgangspunt is haalbaar
	Aantal	Aantal
Het aanbod is <i>systeemgericht</i>	7	5
Het aanbod is <i>dialoggestuurd</i> (het sluit aan bij behoeften en vragen van kinderen)	5	3
Het aanbod vindt plaats vanuit een <i>gedeelde visie</i>	6	3
Er is aandacht voor <i>bijzondere groepen</i> (bijvoorbeeld LVG en allochtonen)	4	1
Het aanbod is <i>laagdrempelig en outreachend</i>	6	3
Het aanbod wordt door <i>gespecialiseerde beroepskrachten</i> gegeven	4	2

Uit het schema valt op te maken dat de respondenten het vooral wenselijk vinden dat het aanbod systeemgericht, laagdrempelig en outreachend is. Bovendien vinden zij het wenselijk dat aanbod plaatsvindt vanuit een gedeelde visie.

De meeste respondenten lijkt het haalbaar dat het aanbod systeemgericht is. Het minst haalbaar vinden zij dat er aandacht is voor bijzondere groepen in de keten. Ook achten zij het minder haalbaar dat het aanbod wordt verzorgd door gespecialiseerde beroepskrachten.

Samengevat kunnen we zeggen dat respondenten de uitgangspunten meestal wel wenselijk vinden, maar de haalbaarheid ervan minder hoog inschatten.

De respondenten is gevraagd aan te geven welke drie uitgangspunten zij het belangrijkste vinden in de keten. De respondenten vinden van boven naar beneden het volgende belangrijk:

- Het aanbod is systeemgericht (7 respondenten);
- Het aanbod is laagdrempelig en outreachend (7 respondenten);

- Het aanbod vindt plaats vanuit een gedeelde visie (3 respondenten);
- Het aanbod is dialooggestuurd (2 respondenten);
- Er is aandacht voor bijzondere groepen (1 respondent);
- Het aanbod wordt door gespecialiseerde beroepskrachten gegeven (0 respondenten).

Samenvattend kan gezegd worden dat de respondenten het vooral belangrijk vinden dat het aanbod systeemgericht is en dat het aanbod laagdrempelig en outreachend is. Bovendien vinden zij het van minder belang dat het aanbod door gespecialiseerde beroepskrachten wordt gedaan en dat er aandacht is voor bijzondere groepen.

Praktijkvoorbeelden

In de publicatie 'Kinderen in de keten' staan vijf praktijkvoorbeelden van trajecten voor kinderen als getuige van huiselijk geweld beschreven. De respondenten is gevraagd aan te geven welk van de vijf genoemde voorbeelden hen het meest aanspreekt.

Vijf respondenten vinden *Kindspoor Hollands Midden/ Haaglanden* het meest aansprekend. De redenen die zij daarvoor noemen zijn de volgende: de spilfunctie van het AMK maakt het met name ook voor ouders duidelijk dat het om kindermishandeling gaat, daarnaast weten ze vanuit de praktijk dat het goed werkt, omdat ze zelf met een vergelijkbaar traject werken. Respondenten vinden het belangrijk dat het traject niet vrijblijvend is voor betrokkenen, kort volgt op de politie-interventie en een geïntegreerde vervolgaanpak heeft.

Eén respondent vindt het traject in *Utrecht* het meest aansprekend, omdat zij daar als organisatie zelf een bijdrage aan heeft kunnen leveren. Een andere respondent vindt het praktijkvoorbeeld van *Flevoland* het meest aansprekend, maar noemt daarvoor geen redenen.

Kern van de keten

In de publicatie 'Kinderen in de keten' is de kern van de keten als volgt samengevat:

- Signalering;
- Aanmelding en screening;
- Hulpverlening aan kind en gezin;
- Coördinatie of casemanagement;
- Bescherming (door bijvoorbeeld politie of Raad voor de Kinderbescherming);
- Nazorg.

Dit vat de kern van de keten goed samen, aldus alle respondenten.

Download publicatie

De respondenten hebben de handzame publicatie allen ontvangen. Hen is gevraagd of zij daarnaast het volledige rapport hebben gedownload. Drie respondenten hebben dit gedownload, vier hebben dat niet gedaan.

Vijf respondenten hebben aan iemand anders de tip gegeven de publicatie of het rapport te downloaden. Ze hebben aan verschillende mensen en organisaties de tip gegeven, namelijk aan collega's, aan aandachtfunctionarissen huiselijk geweld in hun regio, aan het AMK en aan de regiocoördinator Jeugd. Bovendien heeft één respondent de publicatie vermeld via een regionale nieuwsbrief huiselijk geweld en er melding van gemaakt op diverse overleggen rondom huiselijk geweld. Twee respondenten hebben niemand getipt de publicatie of het rapport te downloaden.

Aanbod eigen organisatie

Om meer te weten te komen over wat de organisatie van de respondent doet om hulp te bieden aan kinderen die getuigen zijn van huiselijk geweld en hoe de samenwerking met andere organisaties er uit ziet, zijn hierover een aantal vragen gesteld. In schema 2 zijn de resultaten hiervan weergegeven. Eén respondent heeft deze vragen niet beantwoord en is daarom als *missing* opgenomen.

Functies van de organisatie	Aantal
De organisatie verzorgt de aanmelding	2
De organisatie verzorgt de screening en/of diagnostiek	1
De organisatie verzorgt hulp en ondersteuning	3
De organisatie verzorgt casemanagement	1
De organisatie verzorgt nazorg	0
De organisatie verzorgt terugkoppeling	1
Niets	0

Bovenstaand schema laat zien dat drie organisaties hulp en ondersteuning verzorgen voor kinderen als getuigen. Eén van deze organisaties biedt naast hulp en ondersteuning ook de screening en diagnostiek. Een andere organisatie verzorgt naast hulp en ondersteuning de aanmelding en casemanagement. Twee organisaties verzorgen de aanmelding. Eén van deze organisaties verzorgt naast de aanmelding tevens de terugkoppeling. De respondent geeft daarbij aan dat de organisatie verwijzing, coördinatie en/of onderzoek doet.

Ook konden respondenten aangeven wat ze naast bovengenoemde functies verzorgen. Eén respondent geeft aan dat de organisatie de afspraken met de ketenpartners bewaakt. Een respondent die werkt voor een gemeente/GGD geeft aan dat de gemeente de regie voert over het ASHG en dat de gemeente beleidsmatig betrokken is. Een andere respondent laat weten dat Kindspoor in principe tussen politie en bureau jeugdzorg plaatsvindt in de regio, maar dat het ASHG waar zij werkt participeert in het bijbehorende overleg over de meldingen en aanzet voor het eerste traject. Verder is er een (maandelijks) casuïstiekoverleg vanuit de aanpak huiselijk geweld waar gezinnen besproken worden, het plan van aanpak gemaakt wordt en casemanagement benoemd en gemonitord wordt. Uitgangspunt is dat de meest aangewezen instelling zo spoedig mogelijk het casemanagement op zich neemt. Waar veel zorg is om kinderen is dit meestal Bureau Jeugdzorg.

Samenwerking

Zes respondenten werken samen met andere organisaties om hulp te bieden aan kinderen die getuigen zijn. Ze noemen de volgende partijen: politie, Bureau Jeugdzorg, AMK, verslavingszorg, GGZ, Raad voor de Kinderbescherming, De Waag, AMW, Vangnet Jeugd, ASHG, reclassering, vrouwenopvang, slachtofferhulp en incidentele inbrengers van casuïstiek.

Eén respondent heeft deze vraag niet beantwoord.

Afspraken

Afspraken over samenwerking omtrent hulp voor kinderen als getuigen kunnen op verschillende manieren worden vastgelegd. De respondenten zijn gevraagd hoe dat bij hen in de regio is geregeld.

Twee respondenten geven aan dat de afspraken zijn vastgelegd in een protocol. Eén van deze respondenten laat weten dat er naast het protocol werkafspraken zijn gemaakt. Bij de organisaties van twee respondenten zijn de afspraken vastgelegd in een convenant. Eén respondent geeft aan dat de afspraken over de samenwerking in zowel een protocol als in een convenant zijn vastgelegd. Eén res-

pondent laat weten dat de afspraken zijn vastgelegd en dat er een casuïstiekoverleg en Kindspoor Protocol voor politie en Bureau Jeugdzorg is. Eén respondent heeft de vraag niet beantwoord.

Drie respondenten hebben kort de kern van de samenwerkingsafspraken weergegeven:

- Zo snel als mogelijk wordt er na de melding actie ondernomen door de ketenpartners of het AMK. Het AMK heeft de coördinatie en informeert of de hulpverlening effect heeft.
- De politie levert gegevens van meldingen huiselijk geweld aan bij het ASHG. Wanneer er minderjarigen bij betrokken zijn wordt er ook gemeld bij het AMK.
- Kinderen die in de knel zitten in beeld krijgen, in gezamenlijkheid bezien wat een passende oplossing is/kan zijn, waarbij de veiligheid voorop staat. Vanuit de visie dat kinderen die getuige zijn van geweld hier schade van (kunnen) ondervinden.

Eén respondent heeft een document toegestuurd, waarin de samenwerkingsafspraken staan vermeld.

2.3 Samenvattend

Het uitgebreide rapport is in 100-voud verspreid onder de Advies- en steunpunten huiselijk geweld. Alle 500 exemplaren van de publieksversie *Kinderen in de keten* zijn verspreid onder de doelgroep. Daarnaast zijn er nog vanuit diverse hoeken aanvragen, soms voor tientallen exemplaren, binnengekomen. Daaraan kon niet worden voldaan, omdat er geen exemplaren meer beschikbaar waren. Door de respondenten die de vragenlijst hebben geretourneerd, wordt de publicatie gewaardeerd. Inhoudelijk waarderen zij de publicatie als goed en onderschrijven zij de opgestelde uitgangspunten. De respondenten geven aan dat er geen nieuwe samenwerkingsverbanden zijn ontstaan als gevolg van de publicatie (zij namen deel aan al bestaande trajecten), maar dat het hen wel geholpen heeft bij het op de agenda zetten en houden van de problematiek van kinderen die getuige zijn van partnergeweld. Door deelnemers van de studiemiddag te vragen meerdere exemplaren te verspreiden in hun regio, heeft de publicatie een breder bereik gehad dan alleen de bezoekers.

3 Inventarisatie van samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuige van geweld

Om de vraag te beantwoorden of er sinds januari 2007 samenwerkingsverbanden zijn ontstaan die zijn gericht op kinderen als getuige van geweld, zijn organisaties binnen Nederland gebeld die zich primair met dit onderwerp bezighouden. Gelet op het feit dat binnen samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuige van geweld het meest voor de hand liggend is dat de Bureaus Jeugdzorg hierin een belangrijke rol spelen, zijn in eerste instantie deze benaderd. In die gevallen waarin bleek dat een AMK en/of een ASHG meer informatie kon verstrekken, is met deze organisaties contact opgenomen en gebruik gemaakt van een vragenlijst (zie bijlage IV).

Centraal stonden de volgende vragen:

- is er binnen uw regio een specifieke samenwerkingsverband voor kinderen als getuige van geweld;
- indien ja, welke organisaties zijn daarbij betrokken, is daarvoor een protocol of convenant is opgesteld en wie heeft de centrale regie;
- indien er geen samenwerkingsverband is, welke knelpunten/belemmeringen doen zich voor en wat is/zijn daar de redenen voor;
- zijn er initiatieven om op korte termijn een samenwerkingsverband rondom kinderen als getuige van geweld te ontwikkelen;
- is men op de hoogte van de publicatie 'Kinderen in de keten' en heeft deze publicatie en de gelijknamige studiedag eind januari 2007 bijgedragen aan de ontwikkeling en het opzetten van meer samenwerkingsverbanden.

Om een beeld te geven van de verschillende regio-indelingen binnen Nederland als het gaat om de BJZ's, AMK's en ASHG's, volgt hier een kort overzicht.

Het Bureau Jeugdzorg beschikt over 15 hoofdlocaties (12 provincies en de steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) en deze hoofdlocaties hebben in totaal 93 regiokantoren. Bureau Jeugdzorg is de toegangspoort tot de jeugdzorg. De medewerkers van Bureau Jeugdzorg beoordelen verzoeken om hulp. Ze stellen vast welke zorg nodig is en begeleiden kinderen, jongeren en ouders of verwijzen hen door naar andere hulpverleners. De wettelijke taken van Bureau Jeugdzorg zijn: indicatiestelling, uitvoering van de taken van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, uitvoering van jeugdbeschermingsmaatregelen (voogdij, gezinsvoogdij) en jeugdreclassering. Elk Bureau Jeugdzorg heeft een Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Het AMK is de centrale instantie voor vragen over advies of het melden van kindermishandeling. Elke provincie en grootstedelijke regio (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) heeft haar eigen Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. In tegenstelling tot de regio-indeling van het Bureau Jeugdzorg heeft de provincie Noord Brabant 4 AMK's (Breda, Tilburg, Den Bosch en Zuid-Oost Brabant) en de provincie Limburg 2 AMK's (Noord-Midden Limburg en Zuid Limburg). In totaal zijn er 19 meldpunten (Met betrekking tot de indeling van de ASHG's is de regio-indeling van de 35 centrumgemeenten Vrouwenopvang als uitgangspunt genomen. Er zijn echter regio's vrouwenopvang die beschikken over meer ASHG's, waardoor er momenteel binnen Nederland 41 ASHG's operationeel zijn.

Aangezien bij samenwerkingsverbanden rondom het kind als getuige van geweld, zoals beschreven in de publicatie 'Kinderen in de keten' het Bureau Jeugdzorg in haar functie als toegangspoort tot de jeugdzorg en de AMK's een centrale rol vervullen, is er bij deze inventarisatie om die reden voor gekozen om de regio-indeling van deze organisaties als uitgangspunt te nemen.

1. Bureau Jeugdzorg Groningen:

Binnen deze regio beschikte men al voor de studiedag van begin 2007 over trajecten voor kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld. Eerste hulp bij huiselijk geweld is een samenwerking tussen instellingen die betrokken zijn bij de aanpak van huiselijk geweld en richt zich op het stoppen van het geweld en bieden van adequate hulpverlening. De organisaties betrokken bij de aanpak zijn: ASHG Groningen (zij verzorgen de coördinatie), politie, reclassering, Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW), ambulante forensische psychiatrie, en Bureau Jeugdzorg. Indien er bij een casus kinderen betrokken zijn (als slachtoffers en/of als getuige van geweld) en ouders weigeren actief mee te werken, dan wordt het AMK erbij betrokken. Uitgangspunt is: vrijwillig als het kan en AMK als het moet. Het Bureau Jeugdzorg heeft aparte aandachtsfunctionarissen die zich richten op ouders en kinderen die betrokken zijn bij huiselijk geweld. Er is hulpaanbod voor kinderen van 7-12, namelijk 'Met de vingers in de oren' (9 groepsbijeenkomsten). Hier vindt verwerking plaats van de ervaringen en worden kinderen geobserveerd. Waar nodig wordt gekeken of en welke hulp voor het kind wenselijk is. Binnen Groningen is echter op dit moment nog geen sprake van een structureel en sluitend traject, maar streeft men hier wel naar. Ontwikkelingen rondom de Wet tijdelijk huisverbod bieden hiervoor kansen. De publicatie en de studiedag hebben binnen deze regio weinig invloed gehad op de ontwikkeling in trajecten rondom kinderen als getuige van geweld, aangezien zij al beschikte over deze trajecten.

2. Bureau Jeugdzorg Friesland

Deze regio beschikt over samenwerkingsverbanden voor kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld en de afspraken zijn vastgelegd in een protocol dat is ondertekend door verschillende samenwerkingspartners, te weten Bureau Jeugdzorg, politie, ASHG, Algemeen Maatschappelijk Werk, vrouwenopvang, verslavingszorg en forensische psychiatrie. Het AMK vervult binnen deze regio bij trajecten waar kinderen zijn betrokken (als slachtoffer en/of getuige van geweld) de coördinatorfunctie. Het AMK doet kortdurend onderzoek naar de situatie van het kind. De kinderen worden wanneer nodig vervolgens aangemeld voor het programma 'Let op de kleintjes', 'Vingers in je oren', of als intensievere hulpverlening nodig is voor traumahulpverlening. Het traject rond kinderen die getuige zijn geweld bevindt zich in Friesland nog in ontwikkeling.

De publicatie en de studiedag hebben binnen Friesland wel bijgedragen aan de voornoemde trajecten.

3. Bureau Jeugdzorg Drenthe

In deze regio gaat eind 2008 een pilot 'Kindspoor' van start. Dit traject is vergelijkbaar met de bestaande trajecten zoals in Hollands-Midden en Haaglanden en richt zich op kinderen tussen de 0-18 jaar. De intentie is dat het traject wordt opgenomen in het al aanwezige samenwerkingsprotocol '1ste hulp bij huiselijk geweld'. De publicatie en de studiedag hebben voor deze regio inspirerend gewerkt en een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van voornoemd traject.

4. Bureau Jeugdzorg Overijssel

Deze regio beschikt over drie subregio's, te weten Noord-West Veluwe, Twente en IJssel-Vecht. Binnen deze regio's is geen afzonderlijk convenant opgesteld dat zich richt op kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld. Wel bestaan er afspraken tussen de politie en het AMK in situaties waar sprake is van huiselijk geweld en waarbij kinderen zijn betrokken. Deze worden door de politie doorgefaxt naar het Bureau Jeugdzorg. BJZ pakt het op en bepaalt wat er verder gaat gebeuren. Binnen twee regio's, Twente en IJssel-Vecht is er sinds anderhalf jaar een protocol waarin afspraken zijn gemaakt tussen BJZ, politie en GGZ over getraumatiseerde kinderen die te maken hebben met huiselijk geweld/kindermishandeling (dit is niet alleen specifiek gericht op het kind als getuige van geweld, maar ook als slachtoffer). Politie kan kinderen die getraumatiseerd zijn doorverwijzen naar BJZ. BJZ maakt dan vervolgens gebruik van de psychiatrische diagnostiek van de GGZ. De GGZ (Adhesi in Al-

melo en Mediant in Hengelo/Enschede) heeft een speciale behandelmodule ontwikkeld voor deze kinderen. Deze is bedoeld voor kinderen die huiselijk geweld moeten verwerken. Verder beschikt men over 'Let op de kleintjes', dat oorspronkelijk is opgezet door de vrouwenopvang. Inmiddels werkt de Riagg IJssel-Vecht er ook aan mee. Nadelen van het huidige aanbod 'Let op de Kleintjes' is dat het nog niet structureel is.

Binnen de regio Apeldoorn bestaat binnen de aanpak van huiselijk geweld veel aandacht voor ketensamenwerking. Zo heeft men de beschikking over meld- en registratieformulieren, een voorlichtingsaanbod en een aanbod 'Let op de Kleintjes'. In deze regio is er een protocol tussen de politie, ASHG en BJZ dat regelt dat kinderen die getuige zijn van geweld gemeld moeten worden bij het BJZ. Het BJZ bekijkt de melding en beoordeelt of vervolghulp nodig is, waarna de melding wordt doorgestuurd naar het AMK. In deze gevallen heeft BJZ de regie. Na 2007 is de afspraak gemaakt dat het BJZ in gevallen waar geen hulpaanbod nodig is, een melding maakt bij het schoolmaatschappelijk werk. Deze afspraak is niet in het protocol vastgelegd. In deze gevallen worden de casussen besproken in een wekelijks casuïstiekoverleg dat wordt bijgewoond door de Reclassering, BJZ, AMW, ASHG en de politie (op afroep). De regio's Gelderland en Overijssel kennen een gedeelde overlap bij het dekkingsgebied van het ASHG (aanpak huiselijk geweld), zie ook punt 5, Bureau Jeugdzorg Gelderland.

5. Bureau Jeugdzorg Gelderland

Regio Gelderland, bestaande uit de subregio's Arnhem, Nijmegen en Doetinchem, beschikt wel over een draaiboek Kindspoor, dit is tot op heden nog niet operationeel binnen Arnhem en Doetinchem. Binnen deze regio's is de beschikking over 'Let op de kleintjes', maar dit programma komt (nog) niet van de grond. In de 'Masterclass huiselijk geweld' hebben de deelnemers als eindopdracht gekozen voor het thema 'Kindspoor'. De intentie is om dit traject eind 2008, begin 2009 te implementeren binnen de regio's. De publicatie heeft voor deze regio's wel inspirerend gewerkt en een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van voornoemd traject.

Het traject rondom kinderen als getuige van geweld in de regio Nijmegen wordt in hoofdstuk 4 gedetailleerd beschreven.

De regio's Gelderland en Overijssel kennen een gedeelde overlap bij het dekkingsgebied van het ASHG (aanpak huiselijk geweld), namelijk het ASHG West Veluwe Vallei (Ede e.o.) Binnen deze regio beschikt men over een samenwerkingsprotocol tussen het ASHG en het Bureau Jeugdzorg met betrekking tot vermelding en verwijzingen van huiselijk geweld. Hier staan onder andere afspraken in vermeld dat bij situaties van kindermishandeling en kinderen als getuige van geweld, direct contact wordt gezocht met het AMK, die verdere actie onderneemt. De afspraak is dat alle meldingen van kinderen als getuige van geweld via een meldformulier van de politie binnenkomen bij de frontoffice van het ASHG. Ook heeft het ASHG nog eens specifieke afspraken gemaakt met het Bureau Jeugdzorg. Men noemt deze trajecten geen kindspoor, maar zij hebben wel veel overlap met het Kindspoor van Hollands-Midden en Haaglanden.

6. Bureau Jeugdzorg Flevoland

De regio Flevoland wordt in hoofdstuk 4 gedetailleerd beschreven.

7. Bureau Jeugdzorg Noord-Holland

Binnen Noord-Holland heeft men vier subregio's, namelijk Den Helder, Alkmaar, Zaanstreek-Waterland en Haarlem.

Binnen de regio Zaanstreek Waterland fungeert het BJZ als voorportaal. Sinds het voorjaar 2007 beschikt deze regio over een protocol tussen politie, ASHG, BJZ en de GGD (vangnet jeugd), waarbij is afgesproken dat de politie altijd een melding doet bij een situatie van huiselijk geweld waarbij kinderen betrokken zijn (getuige en/of slachtoffer). Dit protocol heet "Protocol Kindspoor". De opzet is in de ko-

mende periode dit traject te integreren in de aanpak voor multiproblemegezinnen. Binnen deze regio maakt men gebruik van 'de verhalenkring' voor kinderen tussen de 6 en 10 jaar.

Regio Alkmaar beschikt eveneens over een traject voor kinderen die getuige zijn van Huiselijk Geweld (HG). De afspraken hierover zijn geformaliseerd. Er is een protocol waarin de werkafspraken tussen het ASHG en het AMK staan. Daarnaast is er een convenant omtrent privacy. Verder is er een breder convenant over huiselijk geweld, hierin zijn afspraken gemaakt tussen GGZ, Algemeen Maatschappelijk Werk, verslavingszorg, politie, ASHG en AMK. Er is intensieve samenwerking tussen de steunpunten huiselijk geweld en het AMK. Globaal komt het er op neer dat bij een melding van huiselijk waarbij kinderen als getuige zijn betrokken, het AMK een risicotaxatie doet. Het ASHG en betrokken partners kijken wat de geschikte aanpak in dit geval is. Het AMK heeft daarbij een controlefunctie, maar doet geen uitgebreid onderzoek. Voorheen werden alle kinderen die getuige zijn van geweld automatisch doorgestuurd naar AMK. Nu is in het protocol met het ASHG in Alkmaar afgesproken om die zaken in samenwerking op te pakken. Dit werkt sneller. Het AMK neemt het alleen over als andere hulpverleners er niet uitkomen. Regio Den Helder beschikt niet over een geformaliseerd traject rondom kinderen als getuige van geweld. Binnen de ontwikkeling van de Wet tijdelijk huisverbod is het wel de verwachting dat een dergelijk traject wordt opgezet. Als voornaamste reden voor het ontbreken van een structurele samenwerking is de moeizame samenwerking van het Bureau Jeugdzorg met o.a. het ASHG. Binnen Den Helder is voor de kleintjes het aanbod 'De verhalenkring' en 'Piep zei de muis'. Dit aanbod wordt verzorgd door de GGZ instelling Triversum. Aanmeldingen verlopen nu veelal via de Blijf van mijn Lijf Huizen en de Jeugd Gezondheidszorg van de GGD.

Binnen regio Haarlem meldt de politie casussen van huiselijk geweld waarbij kinderen zijn betrokken standaard aan het Bureau Jeugdzorg. Er is wel sprake van samenwerking tussen de politie, Bureau Jeugdzorg, AMK en het ASHG bij meldingen van kinderen die betrokken zijn bij huiselijk geweld, maar er is geen specifieke aandacht voor trajecten voor kinderen als getuige van geweld. Het Bureau jeugdzorg neemt de melding aan en geeft deze vervolgens door aan het AMK, die dan een onderzoek opstart naar de thuissituatie van het kind. Binnen Haarlem bestaat de indruk dat de aanpak van huiselijk geweld en die van het kind als getuige in het bijzonder de laatste periode wat naar de achtergrond aan het verdwijnen is. Dit wordt geïllustreerd door een uitspraak van één van de ketenpartners "het kost veel tijd om organisaties te laten doen wat ze moeten doen!".

8. Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam

Amsterdam kent sinds 2005 het convenant Kindspoor dat breed uitgezet is voor de stad. Dit heeft echter niet direct geleid tot een uitgebreid samenwerkingsverband tussen de betrokken ketenpartners. Hierdoor komen kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld niet automatisch in het juiste traject terecht. In 2007 is in Nieuw-West een pilot gestart, waarbij de focus wel meer is komen te liggen op dit de uitvoering van het convenant Kindspoor. De verwachting is dat, mede door de aankomende Wet tijdelijk huisverbod de trajecten kindspoor meer aandacht zullen gaan krijgen.

9. Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland

De regio Hollands-Midden (Gouda en Leiden) beschikt over Kindspoor en wordt in hoofdstuk 4 gedetailleerd beschreven.

10. Bureau Jeugdzorg Haaglanden

De regio Haaglanden (Den Haag en Delft) beschikt over Kindspoor en wordt in hoofdstuk 4 uitgebreid beschreven.

11. Bureau Jeugdzorg Stadsregio Rotterdam

In de gemeente Rotterdam bestaat een meldtraject voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Meldingen komen voornamelijk binnen bij de politie en worden vervolgens doorgegeven aan het ASHG of het AMK. Deze nemen vervolgens de noodzakelijke acties. In december 2007 is in Rotterdam de 'meldcode' door een groot aantal ketenpartners in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling ondertekend. Binnen dit convenant is ook aandacht voor de kinderen als getuige van huiselijk geweld. Ook de regio Nieuwe Waterweg-Noord, bestaande uit de gemeenten Schiedam, Vlaardingen en Maassluis, kent sinds 2007 het traject kindspoor, dat is vastgelegd in een convenant. De publicatie heeft bij deze regio bijgedragen aan de ontwikkeling van voornoemd traject.

12. Bureau Jeugdzorg Utrecht

De regio Utrecht beschikt over een Zorgroute voor kinderen in een Veilig Huis en wordt in hoofdstuk 4 gedetailleerd beschreven.

13. Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant

De regio Noord-Brabant kent verschillende subregio's met als centrumgemeenten Eindhoven, Breda, Tilburg, Helmond en Den Bosch.

Het traject rondom kinderen als getuige van geweld in de regio Eindhoven wordt in hoofdstuk 4 gedetailleerd beschreven.

De regio Midden-Brabant (Tilburg e.o) beschikt sinds 2007 over een sluitende ketenaanpak als het gaat om kinderen als getuige van geweld. Alle meldingen van de politie aangaande huiselijk geweld worden besproken in een netwerk met zorg- en justitiepartners en in alle zaken wordt bekeken of er sprake is van kinderen die getuige (zijn) geweest van huiselijk geweld. In nauwe samenwerking met alle ketenpartners bepaalt het BJZ/AMK welke interventie het meest gewenst is. Binnen deze regio beschikt 'De Bocht', centrum voor hulpverlening voor vrouwen en (hun) kinderen over het programma 'Ruzie Thuis'.

De regio Midden West-Brabant (Breda e.o) heeft daarentegen geen traject kindspoor of een vergelijkbaar traject. Vanuit het ASHG heeft men wel getracht een kindspoor op te zetten, maar met name de houding van het Bureau Jeugdzorg zorgt daar voor de nodige vertraging. Informeel zijn er wel tussen de verschillende ketenpartners (politie, GGZ, hulpverlening) goede contacten, maar formeel komen trajecten rondom kinderen als getuige van geweld niet goed van de grond. Dit geldt ook voor de regio Brabant Zuid-Oost (Helmond e.o).

Regio Brabant-Noord (Den Bosch e.o.) beschikt over een overleg huiselijk geweld dat onderdeel uitmaakt van het Veiligheidshuis. Aan dat overleg wordt actief door het Bureau Jeugdzorg/AMK deelgenomen, met name ook voor de kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld. Het traject Kindspoor bestaat sinds 2007 en is ook afzonderlijk in het convenant van regio Brabant-Noord genoemd. Ook beschikt men over 'Let op de kleintjes' en vind doorverwijzing plaats naar Bureau jeugdzorg in die situaties waar dit wenselijk is.

Regio Helmond beschikt over een samenwerkingsverband dat naast de algemene aanpak van huiselijk geweld ook is gericht op kinderen als getuige van geweld. Deelnemers zijn de BJZ, ASHG, de GGZ (Geestelijke Gezondheidszorg) en het Veiligheidshuis (hierin zijn de justitiële partners vertegenwoordigd). Vanuit het ASHG Helmond wordt door de medewerkers geïndiceerd welke kinderen, die getuige zijn geweest van geweld, in aanmerking komen voor een individueel aanbod. Een orthopedagoog die werkzaam is bij het ASHG verzorgt dit aanbod. Het samenwerkingsverband is nog niet geregeld of vastgelegd in een protocol. Binnen deze regio ligt wel de wens om in de toekomst een groepsaanbod te ontwikkelen.

14. Bureau Jeugdzorg Limburg

De regio Limburg heeft twee regio's, Venlo (Noord- en Midden-Limburg) en Maastricht/Heerlen (Zuid-Limburg). In de stad Venlo is de aanpak van huiselijk geweld volgens het zogenaamde "drie sporen beleid (slachtoffer, pleger, kind)" georganiseerd. Hierbij neemt de Mutsaersstichting, die hierin de regie heeft, en het casuïstiekoverleg, een belangrijke rol in. Meldingen van kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld worden via de Mutsaersstichting toegeleid naar het BJZ. Bij het BJZ wordt zo nodig verdere hulp opgestart. Buiten de stad Venlo is de aanpak t.a.v. kinderen versnipperd. Weliswaar zijn er afspraken met de politie dat zij, wanneer zij situaties van huiselijk geweld tegenkomen, waarbij kinderen zijn betrokken, dit moeten melden bij BJZ. In Weert is er een afspraak dat huiselijk geweld altijd bij het maatschappelijk werk wordt gemeld. Dus ook meldingen van kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Men beschikt daar niet over een specifiek aanbod. Concurrentie tussen organisaties, o.a. GGZ en BJZ, en het feit dat organisaties onvoldoende bereid zijn om hun eigen manier van denken opzij te leggen worden gezien als de grootste knelpunten.

Zuid-Limburg kent sinds 2006/2007 een traject voor kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld. Het Bureau Jeugdzorg heeft hierover geformaliseerde afspraken met de politie. In Maastricht/Heerlen heeft men wel de ervaring dat de dagelijkse praktijk er voor zorgt dat dit traject in stand blijft. In deze regio is het opzetten van trajecten voor kinderen als getuige van geweld gestart voor de verspreiding van de publicatie 'Kinderen in de keten'.

15. Bureau Jeugdzorg Zeeland

In Zeeland beschikt men sinds 2007 over een traject kindspoor voor kinderen als getuige van geweld. Het ASHG speelt hierin een coördinerende rol en er bestaat een samenwerkingsverband met de politie en Bureau Jeugdzorg. De ketenpartners hebben sinds april 2008 de samenwerkingsafspraken rondom de aanpak van huiselijk geweld vastgelegd in een convenant, waarin ook de afspraken voor kindspoor zijn vastgelegd. In de praktijk werken de ketenpartners echter al sinds 2006/2007 met het uitzetten van trajecten voor kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld.

Samenvattend

Het onderzoek geeft een representatief beeld van de situatie in Nederland over de aanwezigheid van samenwerkingsverbanden rondom trajecten voor kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld. Op dit moment is er nog niet binnen alle regio's in Nederland sprake van sluitende samenwerkingsverbanden rondom trajecten voor kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld.

Tijdens deze inventarisatie bleek dat in veel gevallen de BJZ's geen centrale rol hebben bij samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuige van geweld en dus ook niet altijd beschikken over relevante informatie. Veelal werd doorverwezen naar de AMK's, maar ook daar bleek men niet altijd over de gevraagde informatie te beschikken. In die gevallen verwees men door naar de Advies- en Steunpunten Huiselijk Geweld.

Ook het toeleidingstraject ten aanzien van kinderen die getuige zijn geweld is heel divers. De regie hierbij ligt meestal bij verschillende organisaties. Het hulpaanbod voor kinderen die getuige zijn van geweld is ook heel verschillend. Welke hulp je als kind krijgt, maar ook de vraag of je als kind wel hulp krijgt is sterk afhankelijk van het gebied waar een kind woont. Een ander bijkomende aspect is dat de regio-indelingen van de BJZ's/AMK's en de ASHG's niet altijd parallel lopen, waardoor er situaties bestaan dat binnen één BJZ regio meerdere ASHG's aanwezig zijn, die op hun beurt weer met verschillende ketenpartners samenwerkingsverbanden zijn aangegaan.

Het Kindspoortraject zoals ontwikkeld door de regio Hollands-Midden heeft voor veel regio's als voorbeeld gediend, maar in enkele gevallen heeft men ervoor gekozen om het een andere naam te geven of heeft men gekozen voor een van Kindspoor afgeleide versie, gericht op de lokale/regionale situatie en/of samenwerking.

Het onderzoek geeft geen gedetailleerd overzicht van specifieke inhoud en effectiviteit van de aanwezige advies- en hulptrajecten en op de vraag of er binnen de regio's voldoende aanbod aanwezig is (individueel en groeps) voor de kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Dit maakte geen onderdeel uit van de vraagstelling. Opmerkelijk was dat uit het onderzoek naar voren kwam dat de aanwezigheid en/of beschikbaarheid zijn van een samenwerkingsverband niet automatisch betekent dat er binnen de regio's ook voldoende aanbod is van programma's is, zoals bijvoorbeeld 'Let op de Kleintjes'. Als belangrijkste oorzaak hiervoor wordt genoemd het gebrek aan financiële middelen bij organisaties die deze programma's aanbieden. In hoofdstuk 4, Stand van zaken in de vijf voorbeeldregio's, komt dit ook naar voren en in hoofdstuk 6, Aanbevelingen, wordt hier ook nader op ingegaan.

Deze inventarisatie geeft tevens een antwoord op de vraag of het boek 'Kinderen in de keten' en de studiedag een stimulans hebben gegeven tot het opzetten van meer samenwerkingsverbanden gericht op kinderen als getuige van geweld. Op basis van de gevoerde gesprekken met coördinatoren/medewerkers van de BJZ's, AMK's en/of ASHG's kan worden geconcludeerd dat de publicatie en de studiedag wel voor een gedeelte hebben bijgedragen aan de (verdere) ontwikkeling van trajecten rondom kinderen als getuige van huiselijk geweld. Bij een groot aantal was de publicatie bekend. In enkele regio's waren begin januari 2007 al wel voorbereidingen gaande rondom soortgelijke trajecten en is het moeilijk aan te geven of de publicatie en de studiedag een wezenlijke bijdrage hebben geleverd aan de uiteindelijke totstandkoming van deze trajecten. Gelet op de lange tijd tussen de publicatie en de studiedag (begin 2007) en deze inventarisatie (midden 2008) kan aan de beantwoording van deze vraag echter geen grote waarde worden toebedeeld.

Uit de gevoerde gesprekken kwam ook naar voren dat de Wet tijdelijk huisverbod (inwerkingtreding 1 januari 2009) goede mogelijkheden biedt voor met name de regio's waar (nog) geen trajecten voor kinderen als getuige van geweld zijn opgezet. De ontwikkelingen binnen de uitvoering van deze wet biedt voor deze regio's goede mogelijkheden om een sluitend traject te ontwikkelen. Ook voor regio's die al wel beschikken over een dergelijk traject, maar waar nog geen geformaliseerde afspraken zijn, biedt de Wet tijdelijk huisverbod de nodige kansen om afspraken vast te leggen in een protocol of convenant.

4 Stand van zaken in de vijf voorbeeldregio's

Met de vijf praktijkvoorbeelden uit de eerdere publicatie zijn (groeps-)interviews gehouden om antwoord te kunnen geven op de vraag hoe zij zich sinds januari 2007 verder hebben ontwikkeld. De lessen die zij in de tussentijd geleerd hebben, kunnen andere regio's verder helpen.

De vragen die in de interviews centraal stonden, waren:

- Hoe staat het, anderhalf jaar na het vorige gesprek, met het traject in de regio?
- Wat zijn succesfactoren?
- Wat zijn knelpunten in de verschillende fasen van de aanpak?
- Welke wensen zijn er ten aanzien van de toekomst?

In dit hoofdstuk geven we per voorbeeld, na een korte schets van het traject, aan welke succesfactoren en knelpunten zij in hun regio ervaren en wat hun wensen voor de toekomst zijn. Voor een vollediger beschrijving van de voorbeelden verwijzen wij naar de bijlage.

4.1 'Snel en efficiënt hulpverleningsaanbod voor kinderen' zonder wachtlijsten! Kindspoor Hollands Midden²

Aanmeldingen

Hollands Midden was het eerste Kindspoortraject in de provincie Zuid Holland. Bij dit project meldt de politie kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld aan bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK).

Daarna volgden meer Kindspoor trajecten in de provincie Zuid Holland, zoals Haaglanden.

De meldingen van kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld via Kindspoor nemen toe. Dit heeft o.a. te maken met het feit dat het Kindspoor ook in de regio Zuid-Holland Zuid (Dordrecht, Gorinchem, Hoekse Waard en Goeree Overflakkee) geïmplementeerd wordt. Er is dus sprake van een uitbreiding van de regio waardoor meer kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld worden aangemeld. Daarnaast is de politie alerter geworden.

Succesfactoren

- De politie gebruikt standaardformulieren, zodat ze in korte tijd de kern op papier kunnen zetten en het AMK er mee verder kan.
- De interventieteams werken goed. In deze teams nemen BJZ, AMK, Verslavingszorg en plegerhulpverlening deel en in Zuid Holland Zuid daarnaast ook politie en Jeugd Gezondheidszorg (JGZ). In een tweewekelijks overleg worden alle meldingen besproken en doorgeleid naar de geëigende instelling. Deze manier van werken leidt tot effectievere en meer systeemgerichte hulpverlening.
- Kindspoorzaken hebben voorrang. Dit betekent dat de kinderen op een urgentielijst komen, waardoor ze snel hulp ontvangen (en dus niet geconfronteerd worden met wachtlijsten). Het eerste intakegesprek vindt in principe binnen twee weken plaats.
- Deskundigheidsbevordering van de ketenpartners leidt tot meer inzicht in de (ernst van de) problematiek, waardoor medewerkers dit ook beter aan ouders kunnen overbrengen en beter weten hoe ze deze gezinnen moeten benaderen.

² Gebaseerd op een interview op 8 mei 2008 met Linda Stroucken, coördinator van Kindspoor in Leiden en Gouda en Gerda Reijerse, coördinator Kindspoor Zuid-Holland, beiden werkzaam bij het AMK.

Knelpunten

- In de Kindspoorgezinnen speelt ook vaak verslavingsproblematiek of psychiatrie. Hierin is samenwerking met de GGZ Volwassenen van groot belang. De informatie-uitwisseling loopt echter nog niet goed.
- Voor een aantal instellingen valt outreachend werken niet binnen het protocol van handelen, omdat dat door de zorgverzekeraars niet wordt gefinancierd. Dit geldt vooral voor de GGZ-instellingen, waaronder ook de verslavingszorg en daderhulpverlening valt.
- De GGZ-instellingen stellen de cliënt centraal en richten zich minder op het gezinssysteem.
- De Waag geeft de voorkeur aan het werken in een verplicht kader. Doorverwijzing van plegers vindt binnen Kindspoor echter in een vrijwillig kader plaats. Als deze hulpverlening niet op gang komt, is het lastig de ouders te motiveren om toch plegerhulpverlening aan te gaan.
- Er is geen speciaal beleid voor allochtonen. De ervaring is dat het vaak gesloten gezinssystemen betreffen die een specifieke aanpak vergen.

Wensen voor de toekomst

- Alle beleidsontwikkelingen rondom huiselijk geweld in de provincie Zuid-Holland moeten uniform doorgevoerd worden
- Er is meer aandacht nodig voor preventie. Dat is nu nog onvoldoende ontwikkeld.

4.2 Een zorgroute voor kinderen in een Veilig Huis in Utrecht

Zorgmeldingen

Voor de hele provincie Utrecht geldt dat zorgmeldingen binnenkomen bij de Centrale Aanmelding van Bureau Jeugdzorg. In de provincie Utrecht is het aantal zorgmeldingen die bij Bureau Jeugdzorg binnen zijn gekomen flink gestegen t.o.v. 2006. Een overgroot deel van de zorgmeldingen komt van de politie. Dit komt onder andere door toenemende bekendheid en doordat de politie al geruime tijd de zorgmeldingen doorstuurt naar Bureau Jeugdzorg.

Zorgmeldingen worden bekeken door een gedragswetenschapper van de Centrale Aanmelding van Bureau Jeugdzorg en een vertrouwensarts van het AMK. Zij beoordelen of de zorgmelding naar Bureau Jeugdzorg moet of naar het AMK. Het AMK pakt de zaken op waarbij sprake is van kindermishandeling of waarbij op voorhand al duidelijk is dat de risico's op kindermishandeling groot zijn. In andere gevallen pakt Bureau Jeugdzorg de melding op.

De volgende stap is dat contact wordt gelegd met de ouder(s). Daarvoor gaat men outreachend te werk, op huisbezoek of ouders worden op kantoor uitgenodigd. Men legt de contacten met derden indien ouders daarvoor toestemming geven (bv. contact leggen met school, consultatiebureau e.d.).

Succesfactoren

- Het instellen van interdisciplinaire overleggen waarin afstemming plaatsvindt. Het Districtsoverleg t.b.v. de aanpak van huiselijk geweld en het Justitieel Casus Overleg Huiselijk Geweld, dat gericht is op alle aangiften en ambtshalve vervolgingen huiselijk geweld, bieden goede mogelijkheden om gezamenlijk huiselijk geweld aan te pakken.
- Het aanstellen van aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld bij de verschillende instellingen, die één keer per kwartaal bij elkaar komen voor overleg.
- Door vanuit de politie en Bureau Jeugdzorg op de beschreven manier te werken wordt inzichtelijk gemaakt in hoeveel zaken er sprake is van huiselijk geweld.
- Bureau Jeugdzorg blijft samenwerking zoeken met andere instellingen, zoals het maatschappelijk werk. Dankzij het Justitieel Casus Overleg loopt nu ook de samenwerking met het Openbaar Ministerie en het ASHG goed.

- Het traject voor kinderen als getuigen van huiselijk geweld richt zich op drie verschillende aspecten, namelijk hulp, bescherming en reclassering.

Knelpunten

- De zorgmelding van de politie is een knelpunt. Het betekent voor de politie namelijk een extra handeling. Bovendien hangt het af van de inschatting door de individuele agent en moeten ouders op de hoogte worden gesteld van de melding.
- Het volgen door de jeugdgezondheidszorg loopt (nog) niet goed. Aan de ene kant komt het door capaciteitstekorten in de jeugdgezondheidszorg. Aan de andere kant rapporteert de JGZ vanuit privacyoverwegingen niet terug aan Bureau Jeugdzorg. In het protocol huiselijk geweld en kindermishandeling van de jeugdgezondheidszorg is overigens wel opgenomen dat er contact moet zijn met Bureau Jeugdzorg, maar in de praktijk verloopt dat niet goed.
- De politie moet zich aan een aantal zaken houden. Zo moeten ze altijd eerst rapporteren. Soms vergeten ze ouders te informeren over het feit dat ze een melding gaan doen. Daardoor krijgt Bureau Jeugdzorg soms een zaak pas na vier tot zes weken binnen. Bureau Jeugdzorg probeert daar wel zoveel mogelijk in te sturen, zodat ze meldingen van de politie zo snel mogelijk ontvangen. Als er sprake is van een spoedgeval, dan meldt de politie wel altijd snel bij Bureau Jeugdzorg.
- Vanwege de hoeveelheid meldingen die bij Bureau Jeugdzorg binnenkomen, is het niet altijd mogelijk zaken direct op te pakken. Het streven is dat na beoordeling van de zorgmelding binnen 5 werkdagen contact te leggen met betrokkenen.
- Meldingen vanuit de politie bevatten soms weinig informatie. Voor de beoordeling bij Bureau Jeugdzorg is het daarom soms lastig te bepalen wie het op moet pakken of hoe zo'n melding te beoordelen. In het Justitieel Casus Overleg wordt regelmatig meer informatie verstrekt dan in de zorgmelding van de politie staat. Het vraagt veel tijd van de contactpersoon van Bureau jeugdzorg om deze informatie naar medewerkers binnen Bureau Jeugdzorg te communiceren, omdat het indirecte informatie is.
- Soms biedt bijvoorbeeld het lokale veld/AMW al hulp aan een gezinslid, op het moment dat er een zorgmelding over het gezin binnenkomt. Bureau Jeugdzorg merkt dan dat AMW maar een kort traject kan bieden en niet alle informatie heeft die Bureau Jeugdzorg heeft. Het komt voor dat de hulp alleen gericht is op ouders, terwijl Bureau Jeugdzorg juist systeemgericht te werk gaat. Op dat gebied missen andere instellingen nog wel eens de expertise om zich op het hele systeem te richten.
- Nadat Bureau Jeugdzorg een gezin heeft doorverwezen naar het lokale veld of het lokale veld is al betrokken bij het gezin, kan Bureau Jeugdzorg het dossier afsluiten. De betreffende instelling neemt het dan over en Bureau Jeugdzorg wordt niet altijd op meer op de hoogte gehouden van dit traject. Het is nu te veel gevraagd om dat allemaal te blijven volgen.

Wensen voor de toekomst

- Het is van belang om te voorzien in voldoende capaciteit. Zowel de politie als Bureau Jeugdzorg werken hard om alle meldingen goed te plaatsen, maar voelen zich beperkt door een gebrek aan capaciteit. Zeker als het aantal meldingen nog verder toeneemt, moet er meer menskracht bijkomen.
- Bij een casus zijn veel instanties betrokken. Meer koppelingen tussen de verschillende instanties worden gemaakt en koppeling van registratiesystemen zijn nodig.
- Wenselijk is als bij het Justitieel Casus Overleg ook partijen als Centrum Maliebaan (met betrekking tot alcohol en drugs) en de Raad voor de Kinderbescherming betrokken zijn.

4.3 Ketensamenwerking in de provincie Flevoland³

Aanmeldingen

De aanmelding en werkwijze in Flevoland verloopt hetzelfde als anderhalf jaar geleden: iedere professional kan kinderen die getuige zijn geweest van huiselijk geweld aanmelden bij de JGZ. De JGZ neemt contact op met het gezin om de gemelde zorgen te bespreken. Ook de kinderen worden uitgenodigd. In het kader van de eerste screening neemt de jeugdverpleegkundige na het contact met het gezin contact op met derden zoals school, de huisarts, kinderopvang of andere professioneel betrokkenen om de zorgen over het gezin in kaart te brengen⁴. Daarnaast meldt de politie alle zaken van huiselijk geweld, waarbij kinderen betrokken zijn aan bij BJZ, waarna BJZ deze doorgeeft aan de JGZ.

Succesfactoren

- Standaard huisbezoek bij baby's, 10 – 14 dagen na de geboorte door Jeugdverpleegkundigen.
- Er is in de wijken persoonlijk contact en persoonlijke aandacht voor mensen door jeugdverpleegkundigen, daardoor is er ook eerder een vinger aan de pols.
- Er wordt meer outreachend gewerkt.
- Het netwerk rond huiselijk geweld sluit zich. Inwoners hebben dat in de gaten; een consult krijgt vervolg; hierdoor zijn er minder ontsnappingsmogelijkheden.
- Er wordt door verloskundigen gescreend op huiselijk geweld in de zwangerschap

Knelpunten

- Een knelpunt is dat medewerkers van de JGZ soms met agressieve gezinsleden te maken krijgen. Ook professionals zoals thuiszorg medewerkers, kraamhulpverleners en verloskundigen kunnen te maken krijgen met agressiviteit, waardoor hun veiligheid in het geding komt.
- Onduidelijk is hoe effectief de constructie is waarbij de politie meldt bij BJZ en BJZ vervolgens bij JGZ meldt. In de evaluatie die onderzoeksbureau RegioPlan op dit moment uitvoert, zal blijken hoe deze constructie werkt.
- Plegers hulpverlening te hoogdrempelig; er is geen concreet aanbod voor pleger die op vrijwillige basis hulp willen. Bovendien haken de meeste pleger bij het drang en dwang aanbod af.
- Een ander knelpunt is dat huisartsen de ontwikkelingen rond huiselijk geweld aan zich voorbij laten gaan, terwijl zij juist als poortwachters en gezinswerkers een belangrijke rol kunnen spelen in het signaleren, bespreekbaar maken en doorverwijzen.
- Ook het gebrek aan een groepsaanbod voor kinderen als getuige is een knelpunt. Er is relatief veel aandacht voor hulpverlening aan volwassenen, weinig hulpaanbod voor kinderen.
- Bij de GGZ is bij de behandeling van cliënten weinig aandacht voor de kinderen van deze cliënten; cliënten worden niet vanuit hun ouderrol benaderd. Dit zou standaard moeten.
- Wachtlijsten bij AMK en BJZ zijn een knelpunt. Kinderen moeten veel te lang op hulp wachten. Slagvaardigheid bij het AMK ontbreekt: door zorgvuldigheid die zij in acht moeten nemen maar misschien ook omdat een concreet en snel in te zetten hulpaanbod ontbreekt.
- In lokale overleggen zit nog teveel rijp en groen door elkaar; hierin moet een nieuwe structuur komen.
- Maatschappelijk werkers van het steunpunt durven soms geen melding voor kinderen te doen, omdat ze bang zijn dat deze privacygevoelige informatie op plaatsen terecht komt waar het niet moet.

³ Deze beschrijving is gebaseerd op een gesprek met Ali van Wijngaarden-Oldengarm, teammanager jeugdgezondheidszorg Noordoostpolder/Urk, Carlijn van Schie, Voorzitter stuurgroep HG, beleidsmedewerker Gemeente Almere en Annelies Knuttel, steunpunt huiselijk geweld, Blijfgroep

⁴ Uit: Kinderen in de Keten, Geurts en Bakker, 2007

Wensen voor de toekomst

- Voor medewerkers: leren omgaan met agressie. Dit moet verder gaan dan een cursus hoe weer je agressie af, maar ook wat doet het iemand om op een agressieve manier bejegend te worden. Daarnaast moet hier een beleid in ontwikkeld worden, want veiligheid voor medewerkers moet voorop staan.
- Helderheid creëren rond privacy en beroepsgeheim. Het blijft moeilijk. Welke informatie mag je wel doorgeven, welke niet. Teveel openheid tussen de organisaties onderling met privacygevoelige informatie kan leiden tot grote problemen. In het convenant staat aangegeven dat die openheid er moet zijn, maar een zekere terughoudendheid is toch ook wel gewenst.
- De rol van de huisartsen als poortwachter moet groter worden.
- Meer aandacht voor borging van gemaakte stappen in de aanpak van huiselijk geweld.

4.4 Een totaal aanbod voor kinderen als getuige bij SHG Eindhoven ⁵

Aanmeldingen

Binnen twee dagen nemen maatschappelijk werkers van het interventieteam SHG (Steunpunt Huiselijk Geweld) Eindhoven contact op in zaken waarbij een vermoeden is van huiselijk geweld. Zij nemen contact op met het aangemelde gezin, gaan op huisbezoek voor een eerste gesprek, maken samen met het gezin een plan om het geweld te stoppen, zetten een hulptraject uit, schakelen de benodigde ketenpartners hierbij in en sluiten een zaak af als het noodzakelijk geachte hulptraject in gang is gezet. Dit gebeurt in een tijdsbestek van maximaal drie maanden.⁶

De meldingen van kinderen die getuige zijn worden standaard doorgemeld naar de Toegang van BJZ/AMK. De Toegang beoordeelt een zaak en zorgt voor het vervolptraject. Het aantal hulptrajecten is ten opzichte van 2006 sterk toegenomen.

Succesfactoren

- Een potentiële succesfactor is het nieuwe aanbod voor kinderen van 2-18 jaar in de eerstelijnszorg. Het aanbod 'Let op de Kleintjes' is in Eindhoven nooit goed van de grond gekomen. Als mogelijke oorzaak wordt gezien dat veel ouders, bij de start van dit aanbod, nog teveel bezig zijn met allerlei praktische zaken en persoonlijke verwerkingsproblemen. Om die reden zou men nog niet voldoende in staat zijn om volledig mee te draaien met het programma. Dit heeft geleid tot de ontwikkeling van een specifiek eerstelijns zorgaanbod voor jonge getuigen van huiselijk geweld. Binnen dit aanbod staat nadrukkelijk het kind centraal met medeweten van de ouders. Nieuw is ook dat het aanbod zowel individueel als groepsgericht is. Als de groepen niet vol komen, kan een individueel traject uitkomst bieden. Voor kinderen vanaf 8 jaar is er geen parallelaanbod meer voor de ouders. Ook mag het kind zelf een vertrouwenspersoon kiezen die het altijd kan bereiken wanneer het zich zorgen maakt. De aanpak is outreachend waar dat kan. Het aanbod is ontwikkeld door Riesje Paulissen in opdracht van Lumens Groep, MW-Dommelregio en Neos.
- De sterkere regierol van de gemeente heeft geleid tot meer afstemming tussen de ketenpartners.
- De toeleiding vindt plaats door AMK en Jeugdzorg. Hierbij werken twee partijen met ieder hun eigen deskundigheid en invalshoek samen ten behoeve van de aanmelding
- De samenwerking met de politie is sterk verbeterd. Politie heeft meer deskundigheid gekregen.

⁵ Gebaseerd op een interview op 28 april 2008 met Sylvie van Halder, ketenregisseur huiselijk geweld Gemeente Eindhoven, Maartje Fransen, gedragswetenschapper, BJZ/Toegang en Marjan Karsmakers, Projectleider Steunpunt Huiselijk Geweld Eindhoven de Kempen en Riesje Paulissen, projectmanagement jeugdhulpverlening en welzijn.

⁶ Jaarverslag SHG Eindhoven 2007

Knelpunten

- Er zijn lacunes in het hulpaanbod: een aanbod gericht op verwerking, meer therapeutisch van aard, is niet voorhanden. Een aanbod voor kinderen en jongeren binnen de tweede lijn is er ook niet. Er zou meer aandacht voor het jonge kind in systeemgerichte aanpak moeten komen.
- De screening van kinderen als getuige/slachtoffer van HG ontbreekt.
- Er zijn wachtlijsten (BJZ 9 maanden) ondanks het feit dat HG prioriteit heeft. Vanwege de wachtlijsten en complexe financieringsstromen vindt noodgedwongen doorverwijzing plaats naar pedagogen en psychologenpraktijken. Nadeel is dat de professionals niet gespecialiseerd zijn in het behandelen van trauma's als gevolg van huiselijk geweld bij kinderen.
- Omdat de reclassering niet meteen aan de slag mag met huiselijke geweldzaken, er moet eerst sprake zijn van een strafrechtelijk kader, kan de plegerhulpverlening niet direct ingezet worden met behulp van het strafrecht als stok achter de deur. Hier gaat meer tijd overheen dan voorheen het geval was. De werkers van het SHG werken wel met plegers in een vrijwillig kader.
- Beroepsgeheim, dit speelt vooral bij de GGZ. Professionals hebben vaak het idee dat informatie niet zomaar kan worden doorgespeeld vanwege het recht op privacy van de cliënt. Er is vaak echter veel meer mogelijk en toegestaan dan gedacht.
- Gebrek aan capaciteit; na publiekscampagnes stijgt het aantal meldingen van huiselijk geweld, terwijl er geen toename van menskracht is.

Wensen voor de toekomst

- Specialistische centra voor traumaverwerking voor kinderen en psychodiagnostische specialisten.
- Ontwikkeling van diagnostische scholing voor gedragswetenschappers over het signaleren van kindermishandeling en kinderen als getuige van huiselijk geweld.
- Tussen de CJG's, de ASHG's en de JZ moet een nauwe samenwerking op gang komen, waarbij de CJG's vanwege hun laagdrempelige functie geschoold worden om huiselijk geweld te signaleren en op adequate wijze door te verwijzen naar de overige instellingen.
- Inzetten op ketenfinanciering is noodzakelijk.
- Meer intensieve samenwerking met verslavingszorg (Novadic, Kentron) is noodzakelijk. Vaak wordt verslaving niet in verband gebracht met huiselijk geweld en trauma's ten gevolge van huiselijk geweld of het getuige zijn van huiselijk geweld.
- Wegwerken wachtlijsten.

4.5 Hulp aan kinderen als getuige van huiselijk geweld in Nijmegen⁷

Aanmeldingen van kinderen

Het traject voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld loopt nog ongeveer zoals beschreven in de eerdere publicatie: de politie meldt via een zorgformulier alle zaken waarin geen strafrechtelijke interventie volgt aan bij het Meldpunt Bijzondere Zorg (MBZ). Dit loopt goed: "het aantal meldingen loopt de pan uit". Meldde de politie voordien alleen de kinderen die rond strafzaken bij huiselijk geweld betrokken zijn aan bij BJZ, sinds 1 januari 2007 meldt zij alle kinderen die betrokken zijn bij huiselijk geweldzaken bij BJZ, dus ook de zaken waarin geen sprake is van strafrechtelijke vervolging. In de huiselijk geweldzaken waarbij kinderen aanwezig zijn, stemmen MBZ en BJZ af en maken een gezamenlijk plan van aanpak om het gezin verder te helpen.

⁷ Gebaseerd op een interview op 2 mei 2008 met Lidwien Scheepers, GGD Nijmegen – Meldpunt Bijzondere Zorg, e-mailcontact met Ien Kiggen, Functionaris Preventie en Beleid, Hera Vrouwenopvang en de folder *Melden van huiselijk geweld*, GGD Regio Nijmegen.

Succesfactoren

- Een gezamenlijk plan van aanpak door MBZ en BJZ: hulp is effectiever als alle gezinsleden hulp krijgen die op elkaar afgestemd is.
- De meldingen van jeugdigen via de politie lopen goed.

Knelpunten

Het is heel moeilijk het aanbod van Let op de Kleintjes van de grond te krijgen. Daar zijn waarschijnlijk meerdere redenen voor:

- Er is geen financiering voor een structureel aanbod, waardoor hulpverleners niet snel genoeg denken aan de mogelijkheid kinderen te verwijzen naar Let op de Kleintjes (LOK);
- Hulpverleners lijken onvoldoende in staat ouders te motiveren hun kinderen voor dit aanbod aan te melden, waardoor het aantal aanmeldingen voor eventueel aanbod achter blijven;
- En daarmee samenhangend: als er geen structureel aanbod is, is het ook lastig hulpverleners ervan te overtuigen dat zij kinderen moeten doorverwijzen en is het lastig voor hulpverleners te investeren in de motivatie van ouders;
- Er is een verschil in visie als het gaat over de vraag wanneer kinderen kunnen deelnemen aan een groepsaanbod. Sommigen zijn van mening dat de situatie eerst gestabiliseerd moet zijn, bijvoorbeeld dat moeder en kind nieuwe woonruimte hebben, voordat kinderen kunnen beginnen aan verwerking. Anderen zijn van mening dat het belangrijk is dat kinderen zo snel mogelijk beginnen met het delen van het geweld met andere kinderen.

Wensen voor de toekomst

- Investeren in aanbod voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Structureel, voor alle leeftijden en zowel inhoudelijk als praktisch aansluitend bij de hulp aan ouders.
- Investeren in vroegsignalering door samen te werken met JGZ, verloskundigen en kraamzorg en een link te leggen met het toekomstige CJG.

4.6 Samenvattend

Naar aanleiding van de interviews binnen deze vijf voorbeeldregio's valt op dat zij volop in ontwikkeling zijn ten aanzien van kinderen als getuige van geweld, maar ook met betrekking tot de aanpak van huiselijk geweld in brede zin. De knelpunten, succesfactoren en wensen voor de toekomst hebben veel nuttige informatie opgeleverd. Deze informatie is zoveel mogelijk uitgewerkt in het volgende hoofdstuk (conclusies).

5 Conclusies

Centrale vraag van dit onderzoek was of het boek 'Kinderen in de keten' en de studiedag een stimulans gegeven hebben tot het opzetten van samenwerkingsverbanden gericht op kinderen als getuige van huiselijk geweld. Omdat een rechtlijnig verband moeilijk is aan te tonen, is de vraag in beter meetbare vragen geconcretiseerd. Deze vragen zijn:

- Hoe is de publicatie gewaardeerd door deelnemers aan de studiemiddag?
- Hoe is de publicatie daarnaast verspreid?
- Welke samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuige van huiselijk geweld zijn er?
- Hoe hebben de vijf praktijkvoorbeelden zich sinds januari 2007 ontwikkeld?

5.1 Waardering en verspreiding publicatie

Er zijn 60 vragenlijsten verstuurd aan deelnemers van de werkconferentie. 12 vragenlijsten zijn retour ontvangen. 5 respondenten gaven aan de vragen niet te kunnen beantwoorden, omdat het te lang geleden was of de contactpersoon niet meer werkzaam was bij de betreffende instelling.

Door de respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld, wordt de publicatie positief gewaardeerd. Inhoudelijk waarderen zij de publicatie als goed en onderschrijven zij de opgestelde uitgangspunten. De respondenten geven aan dat er geen nieuwe samenwerkingsverbanden zijn ontstaan als gevolg van de publicatie (zij namen deel aan al bestaande trajecten), maar dat het hen wel geholpen heeft bij het op de agenda zetten en houden van de problematiek van kinderen die getuige zijn van partnergeweld.

Alle papieren exemplaren van *Kind in de keten* zijn op of vlak na de studiemiddag verspreid. Op de studiemiddag kregen de deelnemers meerdere exemplaren om uit te delen in hun regio.

Er zijn 100 exemplaren van het uitgebreide rapport verspreid onder de ASHG's.

Daarnaast zijn de publicatie en het uitgebreide rapport op een drietal websites geplaatst, waar deze gratis te downloaden zijn en is de publicatie in een aantal belangwekkende publicaties als bron aangehaald.

5.2 Samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuige van geweld

Het afgelopen anderhalf jaar is in een groot aantal regio's samenwerkingsverbanden ontstaan rondom kinderen als getuige van geweld en zijn bestaande verbanden verder ontwikkeld. Op basis van het onderzoek kan worden geconcludeerd dat nog niet in alle regio's binnen Nederland sluitende samenwerkingsverbanden rondom trajecten voor kinderen als getuige van huiselijk geweld zijn opgezet. Het Kindspoor, zoals ontwikkeld door de regio Hollands-Midden, dient voor veel regio's als voorbeeld. Een aantal regio's heeft daarbij voor een eigen aanpak en/of andere naam gekozen of heeft gekozen voor een van dit traject afgeleide versie, hoofdzakelijk veroorzaakt door de lokale/regionale situatie en/of samenwerking. De aanwezigheid van een samenwerkingsverband, al dan niet vastgelegd in een convenant of protocol, zegt niet in alle gevallen ook iets over de aanwezigheid voor adequate en effectieve hulpverleningstrajecten voor kinderen als getuige van geweld. Deze vraag maakte weliswaar geen onderdeel uit van dit onderzoek, maar tijdens de inventarisatie naar de aanwezigheid van samenwerkingsverbanden kwam meerdere malen naar voren dat er een tekort bestaat aan individueel en groepsaanbod voor deze kinderen. Er zijn verschillen te constateren in de onderlinge werkwijzen en samenwerkingsverbanden. Er bestaan ook grote visieverschillen wie in eerste instantie verantwoordelijk is voor het ontwikkelen, opzetten, implementeren en onderhouden van een samenwerkingsverband rondom het kind als getuige van geweld, BJZ, AMK of ASHG. Aangezien het traject is opgezet voor het kind als getuige, zou het voor de hand liggen dat de Bureaus Jeugdzorg in hun functie als toegangs-

poort tot de jeugdzorg en de AMK's een centrale rol vervullen, in ieder geval centraler dan nu het geval is. Gebleken is echter dat dit zeker geen automatisme is en dat in enkele gevallen het initiatief bij de politie ligt of bij een ASHG. Daarnaast bemoeilijken ook de verschillende regio-indelingen binnen Nederland (15 BJZ regio's, 19 AMK-regio's, 35 regio's Vrouwenopvang en 25 politie/veiligheidsregio's) nieuw te vormen samenwerkingsverbanden. Aangezien in de publicatie 'Kinderen in de keten' het Bureau Jeugdzorg als leidraad is genomen, is er bij deze inventarisatie voor gekozen om dezelfde regio-indeling als uitgangspunt te nemen. Het komt voor dat binnen één regio BJZ waar meerdere ASHG's zijn gevestigd, er verschillen bestaan in de aanwezigheid van samenwerkingsverbanden rondom kinderen als getuige van geweld.

Omdat in enkele regio's al voor de studiedag (begin 2007) ontwikkelingen gaande waren met betrekking tot het opzetten van samenwerkingsverbanden en gezien de lange tijd tussen de publicatie/studiedag en deze inventarisatie, is het lastig na te gaan of de publicatie en de studiedag een wezenlijke bijdrage hebben geleverd aan de uiteindelijke totstandkoming van deze trajecten. Wel is bij een groot aantal van de medewerkers en coördinatoren van de AMK's en ASHG's de publicatie bekend.

Enkele regio's geven aan dat de toekomstige Wet tijdelijk huisverbod wel goede mogelijkheden biedt om tevens een sluitend traject te ontwikkelen rondom kinderen als getuige van geweld bijvoorbeeld door afspraken vast te leggen in een protocol of convenant.

5.3 Ontwikkelingen bij de vijf voorbeeldregio's

De gesprekken met mensen uit de vijf voorbeeldregio's maken duidelijk dat de ontwikkelingen sinds eind 2006 niet hebben stil gestaan en dat de beschreven regio's volop in ontwikkeling zijn ten aanzien van kinderen als getuige van huiselijk geweld, maar ook met betrekking tot huiselijk geweld in brede zin. Het aantal meldingen van huiselijk geweld, waaronder de meldingen betreffende kinderen als getuige van huiselijk geweld zijn opvallend gestegen. In de meeste regio's verloopt de aanmelding door de politie beter, zij is alerter en deskundiger geworden en gebruikt standaardformulieren om kinderen door te melden. In één regio worden op dit punt nog knelpunten gesignaleerd.

Een toename van aanmeldingen betekent dat er ook ruimte moet zijn om de meldingen verder te verwerken. In sommige regio's lijkt er sprake van een gebrek aan capaciteit om dat snel te kunnen doen, met wachtlijsten als gevolg.

Bijtijds signaleren om erger te voorkomen is het motto van veel organisaties. Dit uit zich enerzijds in het betrekken van partners uit de preventieve keten (zoals JGZ, huisartsen, verloskundigen) en anderzijds in een meer actievare, outreachende opstelling. Veel geïnterviewden geven aan dat er meer huisbezoeken plaatsvinden, (na de geboorte van het kind bijvoorbeeld), er concreter en meerdere malen naar huiselijk geweld gevraagd wordt (beginnend met screening door verloskundigen) en navraag gedaan wordt bij het niet komen op afspraken. Het gevolg van deze werkwijze is dat gezinnen waarin het risico bestaat op huiselijk geweld sneller in beeld komen. Hierdoor kan al in een vroeg stadium adequate hulp ingezet kan worden en zijn er bovendien minder ontsnappingsmogelijkheden.

De Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's) bieden volgens een aantal geïnterviewden goede mogelijkheden om (beginnende) problematiek rondom huiselijk geweld al in een vroeg stadium te signaleren. Vooral de laagdrempelige functie van de CJG's wordt hierbij gezien als een belangrijke meerwaarde. Om te komen tot een effectieve aanpak van huiselijk geweld en kinderen als getuige van geweld in het bijzonder, is de meerderheid van de geïnterviewden van mening dat deze laagdrempeligheid van zowel instellingen als het bieden van een hulpaanbod van essentieel belang is. Een aantal geïnterviewden geeft aan dat de huisartsen gemist worden in het traject rond huiselijk geweld en de kinderen als getui-

ge. Het lijkt een moeilijke bereikbare discipline te zijn, terwijl zij als poortwachters en gezinsarts een cruciale rol kunnen spelen in het signaleren van risicogezinnen.

Wat betreft het beschikbare hulpaanbod valt op dat de systeemgerichte aanpak, een aanpak die zich niet alleen richt op het individu maar op het hele gezinssysteem, in de praktijk nog weinig toegepast lijkt te worden. Dit geldt voor het aanbod in zijn geheel, maar ook voor afzonderlijke instellingen. Vooral de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) wordt in dit kader genoemd. De GGZ richt zich voornamelijk op de cliënt als individu in plaats van hem of haar ook als onderdeel van een gezinssysteem te beschouwen. Hulpverleningsprogramma's voor kinderen die getuige zijn van geweld, zowel groepsaanbod als individueel aanbod, worden wel door vrijwel alle geïnterviewden gezien als een succesfactor. Programma's zoals "Let op de Kleintjes" ziet men als waardevol. Een veelgenoemd knelpunt is echter dat het individuele en groepsaanbod voor kinderen als getuige van geweld moeizaam van de grond komt. Naast praktische redenen, zoals de gebrekkige toeleiding, geen structurele financiering, de onhaalbaarheid voor moeders om hun kind te halen en te brengen, spelen ook psychologische motieven een rol. Omdat de ouders, meestal de moeders, worstelen met hun eigen verwerking van het geweld hebben zij te weinig oog voor de problemen van hun kinderen en wat zij doorstaan hebben.⁸ Bovendien zijn er in een aantal regio's knelpunten ten aanzien van plegerhulpverlening. In het ene geval is er te weinig vrijwillige hulpverlening voor plegers, in andere regio's verloopt het onvoldoende gestroomlijnd, omdat de drempel te hoog is. Tenslotte pleit een aantal respondenten voor meer samenwerking met de verslavingszorg.

Rondom samenwerking tussen de betrokken instellingen is meer overleg ontstaan, met veel oog voor onderlinge afstemming. Positief gevolg hiervan is dat er efficiënter door de instellingen wordt gewerkt. In dit kader worden de casuïstiek overleggen, de interventieteams en de intake teams genoemd, die regelmatig bij elkaar komen in multidisciplinair verband. De aandacht voor kinderen als getuige van geweld neemt binnen deze overleggen toe. Opvallend hierbij is wel dat het ASHG niet in alle gevallen een rol lijkt te hebben in deze samenwerking, ondanks dat de aanpak van huiselijk geweld behoort tot hun primaire taak.

Uitwisselen van informatie en beroepsgeheim blijkt in de meeste regio's een punt van zorg. Om geen informatie door te geven over cliënten beroepen professionals, maar ook instellingen zich vaak op de privacywetgeving. Meerdere geïnterviewden zijn van mening dat onduidelijkheid over welke informatie je wanneer mag doorgeven hier de hoofdoorzaak van is.

Veel geïnterviewden geven aan dat deskundigheidsbevordering van groot belang blijft. Potentiële signaleerders van huiselijk geweld, zoals huisartsen, thuiszorg, jeugdverpleegkundigen, jongerenwerkers, leerkrachten, moeten meer informatie krijgen over de achtergronden van huiselijk geweld en de gevolgen voor slachtoffers, plegers en getuigen om huiselijk geweld te herkennen, bespreekbaar te maken en adequaat door te verwijzen.

⁸ Dit wordt het "ontkenningsfenomeen", genoemd, de sores neemt de ouder zo in beslag dat het onder ogen zien van de problemen van het kind een brug te ver is. Verder lezen: Kindspoor, Voortijdige signalering en aanpak van geweld in gezinnen, Stichting BJJ Haaglanden/Zuid Holland, p 66.

6 Aanbevelingen

Dit hoofdstuk geeft op basis van de conclusies een overzicht van de aanbevelingen om samenwerkingsverbanden voor kinderen als getuige van geweld, maar ook de aanwezigheid en beschikbaarheid van programma's voor deze kinderen, een extra impuls te geven, met als eindresultaat dat alle regio's binnen Nederland beschikken over sluitende trajecten voor kinderen als getuige van geweld.

6.1 Sluitende samenwerkingsverbanden binnen Nederland

Op dit moment is er veel aandacht voor de aanpak van huiselijk geweld in het algemeen en kindermishandeling als specifieke vorm van huiselijk geweld. De gemeenten vervullen daarin een regierol. De aanpak huiselijk geweld loopt in alle regio's al een aantal jaren en de komende tijd moet ook de Regionale aanpak kindermishandeling (gebaseerd op RAAK (Reflectie- en Actiegroep Aanpak Kindermishandeling)) een landelijke uitrol krijgen. Binnen deze aanpak worden in alle 35 centrumgemeenten Vrouwenopvang regiocoördinatoren kindermishandeling aangesteld die als taak hebben de aanpak van kindermishandeling conform de 55 uitgangspunten van RAAK vorm te geven. De trajecten voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld hebben raakvlakken met de aanpak van huiselijk geweld én van kindermishandeling; deze bevinden zich als het ware op het snijvlak. Doordat deze trajecten zich op het snijvlak bevinden, bestaat het risico dat ze tussen beide thema's verdwijnen. Het verdient dan ook aanbeveling de verschillende ontwikkelingen op elkaar af te stemmen en waar nodig en mogelijk samen op te trekken om de thema's te kunnen dekken.

In de rapportage 'De aanpak RAAK en een landelijke modelaanpak van huiselijk geweld: welke kansen bieden zij elkaar!' (MOVISIE/NJi, april 2008) is één van de aanbevelingen: *Beschouw huiselijk geweld en kindermishandeling niet als afzonderlijke thema's en laat beide circuits zoveel mogelijk samen oplopen, rekening houdend met de specifieke aspecten binnen de beide thema's.*

In het invoeringsplan van RAAK (NJi, 2008) staat ook vermeld: *'Kindermishandeling komt vaak voor in gezinnen waar ook andere vormen van huiselijk geweld bestaan. Daarom is het goed als de regiocoördinator nauw samenwerkt met degenen die de aanpak van huiselijk geweld in de regio implementeren.'*

Dit leidt tot de volgende aanbeveling:

Vraag binnen de Regionale aanpak kindermishandeling specifiek aandacht voor de problematiek van kinderen als getuige van huiselijk geweld. Binnen deze -aanpak is inmiddels een implementatietraject ingezet en ook binnen dit traject wordt geadviseerd om zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij ontwikkelingen rondom huiselijk geweld in het algemeen.

Onderdeel van deze aanbeveling is het organiseren van bijeenkomsten met alle regiocoördinatoren kindermishandeling en de portefeuillehouders huiselijk geweld van de centrumgemeenten. Hierbij kan met elkaar gekeken worden naar de mogelijkheden en kansen om trajecten rondom kinderen als getuige van geweld binnen alle regio's te ontwikkelen/te bevorderen (creëren draagvlak/ontwikkelen gezamenlijke visie/etc.) of waar al ontwikkelingen gaande zijn, deze te stimuleren en verder door te ontwikkelen. Eén van de activiteiten van deze coördinatoren RAAK is het binnen hun regio opzetten van een breed samenwerkingsverband van organisaties/instellingen die betrokken zijn bij de aanpak van kindermishandeling. In de praktijk zijn dat in veel gevallen dezelfde organisaties/instellingen die ook bij een traject rondom kinderen als getuige van geweld betrokken zijn of zouden moeten zijn.

Het is zeer inefficiënt om geen gebruik te maken van deze activiteit (wanneer organisaties/instellingen/relevante beroepsgroepen teveel worden gevraagd mee te werken aan verschillende samenwerkingsverbanden heeft dat vaak een averechtse werking).

Om te komen tot een sluitend samenwerkingsverband voor kinderen als getuige van geweld is het belangrijk dat een eenduidige werkwijze wordt gehanteerd en dat wordt beschreven aan welke minimum-eisen een traject rondom kinderen als getuige van geweld dient te voldoen, zodat kinderen in verschillende delen van het land globaal hetzelfde aanbod krijgen. Het voldoen aan deze minimumeisen is van essentieel belang alvorens activiteiten worden ondernomen die uiteindelijk leiden tot een sluitend en dekkend netwerk.

De aanbeveling die we op basis van bovenstaande dan ook doen is de volgende:

Ontwikkel minimumeisen waaraan een traject rondom kinderen als getuige van geweld moet voldoen.

6.2 Systeemgerichte aanpak

De systeemgerichte aanpak, die gericht is op het hele gezinssysteem en niet alleen op het individu, wordt gezien als een effectieve interventie, maar wordt in de praktijk nog te weinig toegepast. Voor gezinnen waar huiselijk geweld speelt, is dit wel noodzakelijk. De kinderen worden niet geholpen als zij of alleen hun ouders hulp krijgen: het hele systeem is ontwricht en dient als zodanig een aanbod te krijgen.

Binnen de ontwikkelingen rondom de Wet tijdelijk huisverbod staat ook de systeemgerichte aanpak centraal. Uitgangspunt van deze wet is het ingrijpen in situaties waar een direct en onmiddellijk gevaar van huiselijk geweld en/of kindermishandeling of dreiging daarvan aanwezig is, zelfs als er nog geen sprake is van een strafbaar feit. Binnen deze wet kan aan de pleger van huiselijk geweld en/of kindermishandeling een huisverbod worden opgelegd voor de duur van maximaal 28 dagen. Essentie van de wet is dat er tijdens die periode aan de pleger, maar ook aan het slachtoffer en eventueel aanwezige kinderen een adequaat hulpaanbod wordt gedaan. Dit hulpaanbod dient zeer kort na het opleggen van een huisverbod worden gedaan. In de praktijk betekent dat de verschillende hulpverleningsinstellingen gezamenlijk afspraken moeten maken over een systeemgericht aanbod.

De wet treedt per 1 januari 2009 in werking. Gemeenten en regio's binnen Nederland zijn momenteel druk bezig met het ontwikkelen van een sluitend traject voor deze wet. Onderdeel van dit traject is het werken met een interventieteam. De opzet hiervan is dat op het moment dat een huisverbod wordt uitgevaardigd, een interventieteam naar het gezin ter plaatse gaat om de situatie daar te beoordelen en al direct te starten met een aanbod van hulp. Binnen de aanpak van kinderen als getuige van geweld wordt in enkele regio's ook al gewerkt met een interventie- of intake team dat binnen 24 tot 48 uur ter plaatse gaat om de situatie daar te beoordelen. Dit lijkt een zeer effectieve manier om kinderen en hun gezinnen snel en adequaat naar de juiste hulp toe te leiden.

De ontwikkeling van een snelle en systeemgerichte aanpak bij programma's voor kinderen als getuige van geweld kan dan ook goed aansluiten bij ontwikkelingen rondom de uitvoering van de Wet tijdelijk huisverbod.

Vorenstaande geeft de volgende aanbeveling:

Sluit zoveel mogelijk aan bij de bestaande ontwikkelingen, in elk geval die rondom de uitvoering van de Wet tijdelijk huisverbod. Binnen deze wet staat een snelle interventie en het aanbieden van adequate systeemgerichte hulp centraal.

Kanttekening hierbij is dat de aanpak rondom kinderen als getuige van geweld niet altijd parallel loopt met activiteiten rondom de Wet tijdelijk huisverbod en ook zijn eigen specifieke trajecten kent. De systeemgerichte aanpak wordt weliswaar gezien als een zeer effectieve interventie, maar staat nog wel in de kinderschoenen.

Een andere kanttekening hierbij is dat er in weinig regio's een specifiek hulpaanbod voor de kinderen die getuige zijn van geweld beschikbaar is⁹. Voorwaarde om een systeemgerichte aanpak te bewerkstelligen is vanzelfsprekend dat er voldoende aanbod is voor alle gezinsleden, plegers, volwassen slachtoffers en kinderen.

6.3 Deskundigheidsbevordering en vroegsignalering

Hoe eerder huiselijk geweld gesignaleerd wordt, hoe kleiner de kans op ernstige gevolgen voor de kinderen die er getuige van zijn. Niet alle beroepsgroepen zijn goed op de hoogte van de achtergronden van huiselijk geweld en kindermishandeling en de gevolgen voor betrokkenen. Onder het motto van 'wat je niet weet, kan je ook niet zien' is het risico groot dat veel potentiële signaleerders in hun directe beroepsomgeving signalen van onder andere hun cliënten en leerlingen, die kunnen wijzen op huiselijk geweld, missen of verkeerd interpreteren. Deskundigheidsbevordering zorgt ervoor dat professionals huiselijk geweld eerder leren herkennen (vroeger leren signaleren), signalen op de juiste wijze weten te interpreteren en de problematiek eerder bespreekbaar kunnen maken. De aanpak van huiselijk geweld vereist ook een outreachende instelling en een confronterende en motiverende manier van communiceren. Bovendien vraagt het van professionals dat zij rechtstreeks over geweld kunnen praten, in het bijzonder ook met de kinderen. Niet alle beroepsgroepen zijn dit gewend en daartoe in staat.

Voor een goede signalering en hulpverlening is het van belang reeds in de opleidingsfase van de diverse hulpverleners aandacht te hebben voor signaleren. Op 8 oktober jl vond de conferentie 'leren signaleren' plaats. Onderwijsraden spraken zich uit vóór structurele aandacht voor huiselijk geweld in de curricula. Belangrijk is om dit traject een vervolg te geven zodat daadwerkelijke opname van huiselijk geweld in de relevante beroepsopleidingen plaatsvindt.

Vorenstaande leidt tot de volgende aanbevelingen:

Ontwikkel trainingen voor signaleerders en andere professionals die te maken (kunnen) krijgen met de doelgroep kinderen die getuige zijn van geweld, gericht op signalering, gespreksvaardigheden en gevensuitwisseling.

⁹ Lamers-Winkelmann, F. (2008). Kindermishandeling en hulpverlening aan kinderen: waar moet je met zo'n kind naartoe? *Tijdschrift voor kindermishandeling* 1(1), 26-29

Stimuleer dat huiselijk geweld in de relevante beroepscurricula wordt opgenomen. De conferentie 'leren signaleren' heeft hiertoe handvatten gegeven.

Voor een effectievere aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is naast deskundigheidsbevordering meer aandacht voor vroegsignalering van wezenlijk belang. Hierin is een belangrijke rol weggelegd voor de toekomstige Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's). De ontwikkeling van CJG's heeft door de laagdrempelige functie een wezenlijke toegevoegde waarde voor vroegsignalering van kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Het bieden van een laagdrempelig aanbod van hulp is voor deze groep belangrijk, vooral omdat het problematiek betreft waar direct betrokkenen niet snel zelf hulp voor zoeken en actie ondernemen. Als de stap eenmaal is genomen om ook daadwerkelijk hulp te accepteren en/of te zoeken, moeten er geen hoge drempels zijn en moet de kans op uitval geminimaliseerd worden.

Maak gebruik van de ontwikkelingen binnen de toekomstige Centra voor Jeugd en Gezin. Door hun laagdrempelige functie en bundeling van kennis en relevante instellingen spelen deze centra een belangrijke rol in een vroegtijdige signalering van kinderen die getuige en/of slachtoffer zijn van huiselijk geweld.

6.4 Privacy en beroepsgeheim

Privacy en beroepsgeheim vormen voor veel professionals een belemmering bij het uitwisselen van gewenste en noodzakelijke informatie om te komen tot een effectieve aanpak van kinderen als getuige van geweld. Dit wordt vaak veroorzaakt door onduidelijkheid bij de individuele professionals over welke informatie er nu wel en niet kan en mag worden gedeeld met professionals van andere instellingen. Zoals eerder ook al beschreven maken samenwerking en afstemming tussen de verschillende beroepsgroepen en professionals onverkort onderdeel uit van een effectieve aanpak van kinderen die getuige zijn van geweld.

Door de landelijke overheid zijn in 2007 al verschillende instrumenten ontwikkeld, zoals een modelconvenant gegevensuitwisseling, een schriftelijke Wegwijzer huiselijk geweld en beroepsgeheim 'Horen, Zien en Zwijgplicht' en een digitale Wegwijzer. Op dit moment (najaar 2008) wordt nagegaan of deze instrumenten de uitwisseling van informatie tussen professionals en beroepsgroepen onderling vereenvoudigen en ook daadwerkelijk voorzien in een behoefte. De resultaten van dit onderzoek zullen begin 2009 bekend zijn. De aanbevelingen die hieruit voortvloeien worden in het verdere traject meegenomen.

Tot slot

Tijdens de interviews met de vijf voorbeeldregio's en de gesprekken met de vertegenwoordigers van de Bureaus Jeugdzorg, AMK's en ASHG's, is ons (auteurs van deze rapportage) gebleken dat het merendeel zich zorgen maakt over de borging van de aanpak van kinderen als getuige van geweld. Aangezien borging van activiteiten binnen de aanpak van huiselijk geweld en de aanpak van kinderen als getuige in het bijzonder voor een welslagen van een effectieve aanpak van wezenlijk belang is, zijn wij van mening dat we dit signaal wel in deze rapportage dienen op te nemen.

Ons inziens bestaat het risico dat door verschuivingen binnen lokale en regionale politieke ontwikkelingen de zorgvuldig opgebouwde samenwerking rondom huiselijk geweld en de ontwikkelingen ten aanzien van kinderen als getuige van huiselijk geweld, minder aandacht (en financiën) krijgen omdat andere prioriteiten de voorkeur krijgen. Juist nu is het belangrijk dat positieve ontwikkelingen binnen de aanpak van kinderen als getuige van geweld goed worden geborgd en ook worden benut ten bate van andere regio's. Regio's kunnen van elkaar leren en profiteren en hebben daar ook sterk de behoefte aan.¹⁰

¹⁰ Dit blijkt uit de interviews, maar ook uit de vragen die de expertisecentra uit het veld krijgen.

Gebruikte literatuur

Baeten, P. en E. Geurts (2002). *In de schaduw van het geweld. Kinderen die getuige zijn van geweld tussen hun ouders* Utrecht, NIZW

Edleson, J.L. (1999). Children's witnessing of adult domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence*, vol.14, nr.8, p.839-870

Geurts, E. & H. Bakker (2007). *Kinderen in de keten. Meld- en hulptrajecten voor de getuigen van huiselijk geweld*. Utrecht, Nederlands JeugdInstituut

Geurts, E. & H. Bakker (2006). *Meld- en hulptrajecten voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Inventarisatie en onderbouwing*. Utrecht, NIZW Jeugd

Jong, P. de (2003). *Protocol Kindspoor. Meldtraject kinderen als getuige van huiselijk geweld*. Gouda

Lamers-Winkelmann, F. (2008). Kindermishandeling en hulpverlening aan kinderen: waar moet je met zo'n kind naartoe? *Tijdschrift voor kindermishandeling* 1(1), 26-29

Ministerie van Justitie (2002). *Privé geweld - Publieke zaak. Een nota over de gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld*. Den Haag: Ministerie van Justitie

Bijlage I Vragenlijst evaluatie ‘Kinderen in de keten’

Evaluatie “Kinderen in de keten”

Instructie

U kunt uw antwoorden onder of achter iedere vraag intypen. U hoeft daarbij niet te letten op de opmaak. Bij de meerkeuzevragen is het verzoek om de antwoorden van uw keuze vet te maken.

Na het invullen kunt u het formulier opslaan en voor 28 april retour mailen naar:

n.doornink@movisie.nl¹¹

Naam:

Organisatie:

Adres:

Plaats:

Telefoonnummer:

1. Hoe beoordeelt u de publicatie “Kinderen in de keten” wat betreft inhoud?¹²

- Zeer goed
- Goed
- Matig
- Onvoldoende

2. Hoe beoordeelt u de publicatie “Kinderen in de keten” wat betreft praktische toepasbaarheid voor uw eigen organisatie?

- Zeer goed
- Goed
- Matig
- Onvoldoende

3. Heeft de publicatie u geholpen om in uw organisatie/ regio aandacht te vragen voor het thema “Kinderen in de keten”?

- Ja, op de volgende manier:

- Nee, omdat:

¹¹ Heeft u problemen met het invullen van het formulier? Neemt u dan contact op met Nicole Doornink (n.doornink@movisie.nl of 030 789 20 85)

¹² Aub het antwoord van uw keuze vet maken.

4. In de publicatie zijn zes uitgangspunten genoemd die kunnen bijdragen aan een effectief aanbod. Welke uitgangspunten vindt u wenselijk in de keten? *Bij deze vraag zijn meerdere antwoorden mogelijk.*
- Het aanbod is systeemgericht
 - Het aanbod is dialooggestuurd (het sluit aan bij behoeften en vragen van kinderen)
 - Het aanbod vindt plaats vanuit een gedeelde visie
 - Er is aandacht voor bijzondere groepen (bijvoorbeeld LVG en allochtonen)
 - Het aanbod is laagdrempelig en outreachend
 - Het aanbod wordt door gespecialiseerde beroepskrachten gegeven
5. Welke uitgangspunten vindt u haalbaar in de keten? *Bij deze vraag zijn meerdere antwoorden mogelijk.*
- Het aanbod is systeemgericht
 - Het aanbod is dialooggestuurd (het sluit aan bij behoeften en vragen van kinderen)
 - Het aanbod vindt plaats vanuit een gedeelde visie
 - Er is aandacht voor bijzondere groepen (bijvoorbeeld LVG en allochtonen)
 - Het aanbod is laagdrempelig en outreachend
 - Het aanbod wordt door gespecialiseerde beroepskrachten gegeven
6. Welke drie uitgangspunten vindt u het belangrijkste in de keten?
- Het aanbod is systeemgericht
 - Het aanbod is dialooggestuurd (het sluit aan bij behoeften en vragen van kinderen)
 - Het aanbod vindt plaats vanuit een gedeelde visie
 - Er is aandacht voor bijzondere groepen (bijvoorbeeld LVG en allochtonen)
 - Het aanbod is laagdrempelig en outreachend
 - Het aanbod wordt door gespecialiseerde beroepskrachten gegeven
7. Welk van de vijf in de publicatie genoemde praktijkvoorbeelden vindt u het meest aansprekend? Geef op de volgende bladzijde kort uw argumentatie aan.
- Kindspoor Hollands Midden / Haaglanden* is het eerste en meest uitgewerkte Nederlandse meldtraject voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Hierin hebben het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming een centrale rol en komen meldingen via de politie binnen.
 - In Utrecht loopt het zorgprogramma *Een VeiligHuis* al jaren. Binnen dit programma is een zorgroute vastgesteld om jeugdzorgproblematiek bij kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld te signaleren en hulp te bieden. Bovendien is de pilot *Thuisgeweld, jeugdigen en de jeugdzorgketen*, om de kinderen die getuige zijn extra te belichten, afgerond en geëvalueerd. Deze pilot bleek succesvol.
 - Uit de beschrijving blijkt dat er in provincie Flevoland relatief veel aandacht is voor de afstemming tussen de aanpak van kindermishandeling en de aanpak van huiselijk geweld, problematieken die elkaar deels overlappen en deels verschillend zijn. Bovendien is in Flevoland veel aandacht voor het signaleren van kinderen die getuige of slachtoffer zijn van huiselijk geweld.
 - In de beschrijving over Eindhoven is te lezen dat er in het project *Hulp aan kinderen als getuige* vergevorderde plannen zijn voor de invulling van de backoffice voor de hulp aan deze kinderen, die deels ook al zijn uitgewerkt. Bovendien zijn er veel mogelijkheden voor opvoedingsondersteuning, die voor de problematiek van kinderen als getuigen ook worden aangewend.
 - In Nijmegen heeft de samenwerking tussen Bureau Jeugdzorg en de politie een prominente plek: alle kinderen die betrokken zijn bij huiselijk geweldzaken worden gemeld bij Bureau

Jeugdzorg / Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. Bovendien is de strafrechtelijke invalshoek relatief goed uitgewerkt in Nijmegen.

Ik vind het aangekruiste praktijkvoorbeeld het meest aansprekend, omdat:

8. In de publicatie “Kinderen in de keten” is de kern van de keten als volgt samengevat:

- Signalering
- Aanmelding en screening
- Hulpverlening aan kind en gezin
- Coördinatie of casemanagement
- Bescherming (door bijvoorbeeld politie of Raad voor de Kinderbescherming)
- Nazorg

Bent u het daarmee eens?

- Ja
- Nee, omdat:

9. De publicatie “Kinderen in de keten” is een verkorte uitgave van het rapport *Meld- en hulptrajecten voor kinderen als getuigen van huiselijk geweld. Inventarisatie en onderbouwing*. Heeft u dit rapport gedownload?

- Ja
- Nee

10. Heeft u aan iemand anders de tip gegeven om de publicatie “Kinderen in de keten” of het volledige rapport te downloaden?

- Ja, namelijk aan:

- Nee

11. Wat doet uw organisatie om hulp te bieden aan kinderen die getuigen zijn van huiselijk geweld? (meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- De organisatie verzorgt de aanmelding
- De organisatie verzorgt de screening en/ of diagnostiek
- De organisatie verzorgt hulp en ondersteuning
- De organisatie verzorgt casemanagement
- De organisatie verzorgt nazorg
- De organisatie verzorgt terugkoppeling
- Niets

Anders, namelijk:

12. Werkt uw organisatie daarbij samen met andere organisaties?

- Ja, met:

- Nee

13. Zijn er afspraken gemaakt over de samenwerking?

- Ja, de afspraken zijn vastgelegd in een protocol
- Ja, de afspraken zijn vastgelegd in een convenant
- Ja, de afspraken op een andere manier vastgelegd, namelijk:

- Nee, er zijn geen afspraken gemaakt over samenwerking

14. Kunt u in het kort aangeven wat de kern is van de samenwerkingsafspraken?

U bent nu klaar met het invullen van de vragenlijst. Hartelijk dank!

Bijlage II Begeleidende brief bij vragenlijst

Utrecht, donderdag 10 april 2008

Geachte heer, mevrouw,

Op 29 januari 2007 heeft de studiedag “Kinderen in de keten” plaatsgevonden. U was hierbij aanwezig. Ook heeft u het gelijknamige boek in ontvangst genomen voor uzelf en een aantal collega-instellingen. In de publicatie staan vijf meld- en hulptrajecten voor kinderen die getuige zijn van geweld tussen hun ouders centraal. Het gaat in op welke hulp deze kinderen nodig hebben en welke eisen dat stelt aan de samenwerking tussen instellingen in de regio.

Het Ministerie van Justitie wil de aanpak voor kinderen die getuigen zijn van huiselijk geweld een stap verder helpen. Een eerste aanzet daartoe is het evalueren van de publicatie en de beschreven trajecten. Voor de evaluatie van de publicatie hebben wij uw input nodig. Wij willen u middels bijgevoegde vragenlijst vragen wat u van de publicatie vindt en welke ontwikkelingen in het afgelopen jaar in uw regio hebben plaatsgevonden op het gebied van “Kinderen in de keten”. Onze vraag aan u is daarom of u de bijgesloten vragenlijst in wilt vullen en aan ons wilt retourneren.

Als het goed is, heeft u drie exemplaren van de publicatie “Kinderen in de keten” ontvangen. Wij vernemen graag van u aan wie u de overige exemplaren heeft gegeven. Wanneer u exemplaren aan anderen hebt gegeven, ontvangen wij graag de namen en adresgegevens van deze personen.

Voor de volledigheid sturen wij u de publicatie als PDF toe.

Mailt u de ingevulde vragenlijst s.v.p. vóór 28 april naar Nicole Doornink (n.doornink@movisie.nl).

Voor vragen hierover kunt u bellen of mailen met Bert Vissers (MOVISIE, 030-789 20 93, b.vissers@movisie.nl) of Jessica van Rossum (Nji, 030-230 65 82, j.vanrossum@nji.nl).

Bij voorbaat dank voor uw medewerking!

Met vriendelijke groet,
namens MOVISIE en Nji,

Bert Vissers & Jessica van Rossum

Bijlage III Beschrijving van de 5 praktijkvoorbeelden

'Snel en efficiënt hulpverleningsaanbod voor kinderen' zonder wachtlijsten! Kindspoor Hollands Midden¹³

Aanmeldingen

Hollands Midden was het eerste Kindspoortraject in de provincie Zuid Holland. Bij dit project meldt de politie kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld aan bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK).

Daarna volgden meer Kindspoor trajecten in de provincie Zuid Holland, zoals Haaglanden.¹⁴

De meldingen van kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld via Kindspoor nemen toe. Dit heeft o.a. te maken met het feit dat het Kindspoor ook in de regio Zuid-Holland Zuid (Dordrecht, Gorinchem, Hoekse Waard en Goeree Overflakkee) geïmplementeerd wordt. Er is dus sprake van een uitbreiding van de regio waardoor meer kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld worden aangemeld. Daarnaast is de politie alerter geworden. Twee jaar geleden kwamen er 47 meldingen uit Zuid-Holland Zuid. In 2006 zijn er door de politie 412 huiselijk geweld meldingen gedaan bij het AMK en in 2007 waren het er 737: een grote stijging.

Ontwikkelingen

De politie is alerter

De meldingen via de politie lopen goed. Sinds de start van Kindspoor in 2003 heeft er bij de politie een belangrijke omslag plaatsgevonden. In elke situatie van huiselijk geweld die bij de politie binnenkomt, waarbij kinderen zijn betrokken, wordt nu een melding gedaan bij het AMK. Het AMK informeert de ouders/verzorgers over de melding en het te volgen traject:

1. Het AMK neemt de melding in onderzoek;
2. De melding wordt besproken in het interventieteam.

De alertheid van de politie voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld is toegenomen. De rapportages van de politie zijn uitgebreider dan enkele jaren geleden waardoor adequater gehandeld kan worden.

Kindspoor heeft voorrang

Kindspoor zaken hebben bij alle instellingen die het convenant hebben getekend voorrang boven andere zaken. Ook in de praktijk lukt het om deze voorrang waar te maken. Er zijn geen wachtlijsten. Binnen twee weken vindt de eerste intake plaats door een instelling en start het hulpaanbod.

Bij een aantal instellingen zijn medewerkers aangesteld die ervoor zorgen dat er op korte termijn hulp aan het gezin geboden kan worden. Zij voeren Kindspoor uit.

Dit is bijvoorbeeld het geval bij Bureau Jeugdzorg, Algemeen Maatschappelijk Werk, De Waag (daderhulpverlening) en Verslavingszorg.

Interventie teams werken succesvol samen!

In Leiden, Gouda, Dordrecht, Gorinchem, Hoekse Waard en Goeree Overflakkee bestaan interventie-teams huiselijk geweld. In het interventieteam nemen Bureau Jeugdzorg, AMK, Algemeen Maatschappelijk Werk, Verslavingszorg, Daderhulpverlening deel. In Zuid-Holland Zuid nemen daarnaast ook Po-

¹³ Gebaseerd op een interview op 8 mei 2008 met Linda Stroucken, coördinator van Kindspoor in Leiden en Gouda en Gerda Reijerse, coördinator Kindspoor Zuid-Holland, beide werkzaam bij het AMK.

¹⁴ Haaglanden is niet geïnterviewd i.v.m. de tijdsdruk.

litie en GGD deel. In Hollands Midden ligt de coördinatie van het interventieteam bij het AMK. In Zuid-Holland Zuid bij de ASHG's. Het interventieteam komt eens per twee weken bij elkaar. Het AMK brengt de meldingen in en bespreekt welke van de deelnemende instellingen actief wordt in het bieden van hulp aan pleger, slachtoffer en/ of kinderen. Het baanbrekende hiervan is dat de betrokken partijen de organisatie van de hulp op elkaar afstemmen waardoor de hulpverlening effectiever en systeemgericht kan worden ingezet. Na drie maanden informeert het AMK bij de instelling naar het verloop van de hulpverlening. Mocht het niet lukken om contact te leggen met het gezin of het gezin wil geen hulp accepteren, dan laat de instelling dit weten aan het AMK. Het AMK neemt dan de melding zelf in onderzoek.

Verbeterde samenwerking is winst!

Door de hulpverlening op elkaar af te stemmen is het hulpverleningsaanbod minder vrijblijvend. De centrale rol van het AMK, de terugkoppeling en de formele benadering vanuit het AMK (brief en folder) dragen hiertoe bij. Voor ouders is het vaak een eye-opener, zij realiseren zich niet wat voor impact het geweld heeft op de ontwikkeling van de kinderen. De hulpverlenende instellingen zijn nu beter in staat ouders te confronteren doordat ze de resultaten van Kindspoor zien.

Centrale rol van het AMK als coördinator

De deelnemende hulpverlenende instellingen zoeken steeds vaker de samenwerking in de benadering van de gezinnen. Hierbij moet rekening gehouden worden met verschillende werkwijze van de betreffende instellingen en de protocollen die zij hanteren.

Het feit dat het AMK een centrale rol vervuld en op de achtergrond aanwezig blijft ervaren de instellingen als ondersteunend.

Plegers gaan liever naar het AMW

De coördinatoren constateren dat de verwijzingen naar daderhulpverlening in een vrijwillig kader bij ouders veel weerstand oproept, omdat dit de kern van de problematiek raakt en als confronterend wordt ervaren. Hulpverlening vanuit het AMW, die ook gericht kan zijn op daders, wordt door ouders als meer laagdrempelig ervaren.

Terugkoppeling is verbeterd van AMK naar de JGZ en huisartsen

In de publicatie 'Kinderen in de Keten' staat beschreven dat de instelling na afronding van de zaak rapporteert aan jeugdgezondheidszorg. Nu brengt AMK de JGZ en de huisarts op de hoogte zodra Kindspoor wordt ingezet bij een gezin. Het AMK rapporteert aan het einde van het hulptraject aan de JGZ en de huisarts. Een knelpunt bij het op de hoogte brengen van huisartsen is dat niet meer via het ziekenfonds nagegaan kan worden welke huisarts welk gezin heeft. Vroeger kon dit wel. Het consultatiebureau (CB) is goed op de hoogte van het Kindspoortraject.

Deskundigheidsbevordering helpt!

Medewerkers van de instellingen hebben trainingen ontvangen. De trainingen zijn verzorgd door de GGD. Medewerkers weten hoe ernstig de gevolgen kunnen zijn voor kinderen die getuigen zijn van huiselijk geweld en kunnen de ernst ervan overbrengen naar de ouders.

Daardoor weten ze beter hoe ze de gezinnen moeten benaderen. De medewerkers van de interventieteams hanteren in hun werkwijze een meer actieve benadering.

Aanbod

Het aanbod voor gezinnen waarvan de kinderen getuige zijn van huiselijk geweld bestaat uit:

- Individuele begeleiding van vader, moeder en kinderen. Dit is in samenwerking met de GGZ kinderen en jeugd en is bedoeld voor kinderen die erg getraumatiseerd zijn.
- Psycho-educatief en preventief aanbod zoals "de Boomhut", een aanbod dat vergelijkbaar is met LOK (Let op de Kleintjes) In Zuid-Holland Zuid wordt 'Let op de kleintjes' aangeboden.
- "En als het misgaat, bel ik jou", netwerkontwikkeling en veiligheidsplanning voor kinderen die getuige zijn geweest van huiselijk geweld.
- 'Veilig samen verder' een nieuw hulpaanbod, waarbij de pleger hulpverlening krijgt bij De Waag. Het slachtoffer en de kinderen krijgen hulpverlening van het slachtoffer- en traumacentrum. Hierna vinden er systeemgerichte gesprekken plaats met het hele gezin.

Succesfactoren

- De politie gebruikt standaardformulieren, zodat ze in korte tijd de kern op papier kunnen zetten en het AMK er mee verder kan.
- De interventieteams werken goed. In deze teams nemen BJZ, AMK, Verslavingszorg en plegerhulpverlening deel en in Zuid Holland Zuid daarnaast ook politie en JGZ. In een tweewekelijks overleg worden alle meldingen besproken en doorgeleid naar de geëigende instelling. Deze manier van werken leidt tot effectievere en meer systeemgerichte hulpverlening.
- Kindspoorzaken hebben voorrang. Dit betekent dat de kinderen op een urgentielijst komen, waardoor ze snel hulp ontvangen (en dus niet geconfronteerd worden met wachtlijsten). Het eerste intakegesprek vindt in principe binnen twee weken plaats.
- Deskundigheidsbevordering van de ketenpartners leidt tot meer inzicht in de (ernst van de) problematiek, waardoor medewerkers dit ook beter aan ouders kunnen overbrengen en beter weten hoe ze deze gezinnen moeten benaderen.'

Knelpunten

- In de Kindspoorgezinnen speelt ook vaak verslavingsproblematiek of psychiatrie. Hierin is samenwerking met de GGZ Volwassenen van groot belang. De informatie-uitwisseling loopt echter nog niet goed.
- Voor een aantal instellingen valt outreachend werken niet binnen het protocol van handelen, omdat dat door de zorgverzekeraars niet wordt gefinancierd. Dit geldt met name voor de GGZ-instellingen, waaronder ook de verslavingszorg en daderhulpverlening.
- De GGZ-instellingen stellen de cliënt centraal en richten zich minder op het gezinssysteem.
- De Waag geeft de voorkeur aan het werken in een verplicht kader. Doorverwijzing van plegers vindt binnen Kindspoor echter in een vrijwillig kader plaats. Als deze hulpverlening niet op gang komt, is het lastig de ouders te motiveren om toch plegerhulpverlening aan te gaan.
- Er is geen speciaal beleid voor allochtonen. De ervaring is dat het vaak gesloten gezinssystemen betreffen.

Wensen voor de toekomst

- Dat alle beleidsontwikkelingen rondom huiselijk geweld in de provincie Zuid-Holland uniform doorgevoerd worden
- Dat er meer gericht wordt op preventie. Dat is nu nog onvoldoende ontwikkeld.

Het Kindspoortraject blijft in ontwikkeling, ook qua deskundigheidsbevordering voor werkers in de instellingen. Zo worden er regelmatig crosstrainingen gehouden. In deze trainingen laten medewerkers van verschillende instellingen elkaar zien hoe zij het contact met ouders aangaan. Dit vinden de instel-

lingen leerzaam. Bovendien willen instellingen zich meer bekwamen in confronterende gespreksvoering. Bij sommige instellingen is een confronterende benadering nog niet ingebed.

Een zorgroute voor kinderen in een Veilig Huis in Utrecht¹⁵

Zorgmeldingen (bewoording bij Bureau Jeugdzorg “Signaal van derden”)

Voor de hele provincie Utrecht geldt dat zorgmeldingen waar kinderen bij betrokken zijn binnenkomen bij de Centrale Aanmelding van Bureau Jeugdzorg. In de provincie Utrecht is het aantal zorgmeldingen welke bij Bureau Jeugdzorg binnen zijn gekomen flink gestegen t.o.v. 2006. In 2007 kwamen er tot 2000 meldingen binnen bij Bureau Jeugdzorg. Een overgroot gedeelte van de zorgmeldingen komt van de politie. Dit komt onder andere door toenemende bekendheid en doordat de politie al geruime tijd de zorgmeldingen doorstuurt naar Bureau Jeugdzorg. Meldingen van de politie komen bij BJZ binnen per mail of fax. Bij dringende gevallen zoekt de politie ook telefonisch contact.

Zorgmeldingen worden bekeken door een gedragswetenschapper van de Centrale Aanmelding van Bureau Jeugdzorg en indien nodig een vertrouwensarts van het AMK (advies en meldpunt kindermishandeling). Zij beoordelen of de zorgmelding naar Bureau Jeugdzorg moet of naar het AMK. Gekeken wordt naar de risicofactoren voor een kind, die opgroeit in een gezinssituatie waar huiselijk geweld speelt en of er hulpverlening mogelijk is, dan wel bescherming. Als blijkt dat de zaak beter door het AMK kan worden opgepakt, dan sluit Bureau Jeugdzorg het af en gaat AMK er mee verder. Het gaat hierbij om zaken waarbij bijvoorbeeld sprake is van kindermishandeling of waarbij op voorhand al duidelijk is dat de risico's op kindermishandeling groot zijn. Als een zaak wordt opgepakt door Bureau Jeugdzorg, dan worden de meeste zaken uit andere regio's dan de stad Utrecht verwezen naar het betreffende regiokantoor. De politie krijgt schriftelijk bericht van binnenkomst van een zorgmelding of deze zaak doorgestuurd wordt naar een van de regiokantoren van Bureau Jeugdzorg en daar in behandeling wordt genomen

Met betrekking tot zorgmeldingen uit de Stad Utrecht nemen medewerkers van de Centrale Aanmelding van Bureau Jeugdzorg deze in behandeling. Er wordt als men een zaak opstart altijd contact gelegd met de politie. Er wordt vanuit Bureau Jeugdzorg een eerste contact gelegd met de ouder of ouders. Daarvoor gaan ze outreachend te werk, op huisbezoek of ouders worden op kantoor uitgenodigd. Zij leggen de contacten met derden indien ouders daarvoor toestemming geven (bijvoorbeeld contact leggen met school, consultatiebureau, e.d.)

Ontwikkelingen

Interdisciplinaire overleggen

Sinds april 2007 vindt er Districtsoverleg (DO) plaats ten behoeve van de aanpak van huiselijk geweld. Het Districtsoverleg is een soort toeleidingsoverleg waar alle meldingen en incidenten van huiselijk geweld worden besproken. Hierna wordt bepaald wie actie onderneemt en contact opneemt met het gezin. Het Districtsoverleg is gekoppeld aan de vier districten. District Noord heeft een apart Districtsoverleg, de andere drie voeren samen overleg. Het Districtsoverleg vindt om de week plaats. Hierbij is ASHG voorzitter, verder nemen Algemeen Maatschappelijk Werk, outreachend maatschappelijk werk, Bureau Jeugdzorg, MEE en politie deel aan het overleg. Alle meldingen van de politie komen bij het ASHG binnen. Het team 'aanmelding en advies' belt binnen 48 uur het slachtoffer en afhankelijk van de situatie ook de pleger. Als dat niet lukt, krijgt het gezin een folder (over huiselijk geweld en de schade voor kinderen) en een brief waarin uitgelegd wordt dat zij in het DO besproken zullen worden en dat er

¹⁵ Gebaseerd op een telefonisch gesprek met Carry Smit, casemanager/ adviseur ASHG Utrecht, en een telefonisch gesprek met Thijs Alberti, Centrale Aanmelding Bureau Jeugdzorg Utrecht.

een hulpverlener contact met hen op zal nemen. Ook als tijdens het Districtsoverleg aan de orde komt dat er kinderen in het gezin zijn en er is nog geen zorgmelding gedaan, dan moet dat alsnog.

Naast het Districtsoverleg is sinds april 2007 tevens gestart met het Justitieel Casusoverleg Huiselijk Geweld (JCHG). Deelnemers aan het Justitieel Casus Overleg zijn Openbaar Ministerie als voorzitter, het ASHG, slachtofferhulp, reclassering, politie, Bureau Jeugdzorg en De Waag. Het overleg vindt wekelijks plaats. Het JCHG richt zich op alle aangiften en ambtshalve vervolgingen van huiselijk geweld. In het JCHG is de strafrechtelijke component aanwezig. Wanneer er aangifte is gedaan, biedt dit een stok achter de deur.

In het JCHG wordt in samenwerking tussen alle deelnemers besproken wat -voor zowel pleger als slachtoffer- de gewenste aanpak is. Er worden acties uitgezet en afspraken gemaakt over terugkoppeling. Alle partijen voeren volgens afspraak de acties uit waarna in een eerstvolgend JCO terugkoppeling plaatsvindt.

Sinds januari 2008 neemt Bureau Jeugdzorg er aan deel. Thijs Alberti is vanuit Bureau Jeugdzorg daarvoor de contactpersoon.

De doelen van het Districtsoverleg en het Justitieel Casus Overleg zijn hetzelfde: zo vroeg mogelijk interveniëren en toeleiding naar het juiste (hulpverlenings)aanbod van alle politie-incidenten, vanuit een integrale en systeemgerichte benadering en goede afstemming tussen de justitie en zorgketen. Vanwege de omvang van het totaal aantal incidenten op jaarbasis en de hoeveelheid betrokken organisaties is ervoor gekozen een scheiding te maken in het soort incidenten dat besproken wordt in beide overleggen. Het ASHG is zowel voorzitter van het Districtsoverleg als deelnemer aan het Justitieel Casus Overleg. Vanuit deze posities kan het ASHG waar nodig afstemming tussen beide overleggen bewerkstelligen.

Aandachtsfunctionarissen

Bij de verschillende instellingen zijn aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld aangesteld. Eén keer per kwartaal komen deze aandachtsfunctionarissen bij elkaar voor overleg.

Aanbod

Er is veel verschillend aanbod mogelijk voor gezinnen waarvan de kinderen getuige zijn van huiselijk geweld. Er wordt vanuit Bureau Jeugdzorg goed gekeken naar wat er voor het gezin nodig is en daar wordt naar doorverwezen. Als er hulpverlening noodzakelijk is waar een indicatiebesluit voor nodig is, wordt de zorgmelding bij Bureau Jeugdzorg afgerond en wordt deze zaak doorgeleid naar het betreffende regiokantoor van Bureau Jeugdzorg. Er wordt een casemanager aangesteld, die een indicatieaanvraag gaat opstellen in samenspraak met ouders voor de benodigde hulp. Deze hulp wordt uiteindelijk geboden door zorgaanbieders. Bureau Jeugdzorg blijft betrokken als casemanager.

Succesfactoren

- Het instellen van interdisciplinaire overleggen waarin afstemming plaatsvindt. Het Districtsoverleg t.b.v. de aanpak van huiselijk geweld en het Justitieel Casus Overleg Huiselijk Geweld, dat gericht is op alle aangiften en ambtshalve vervolgingen huiselijk geweld, bieden goede mogelijkheden om gezamenlijk huiselijk geweld aan te pakken.
- Het aanstellen van aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld bij de verschillende instellingen, die één keer per kwartaal bij elkaar komen voor overleg.
- Door vanuit de politie en Bureau Jeugdzorg op de beschreven manier te werken wordt inzichtelijk gemaakt in hoeveel zaken er sprake is van huiselijk geweld.

- Bureau Jeugdzorg blijft samenwerking zoeken met andere instellingen, zoals het maatschappelijk werk. Dankzij het Justitieel Casus Overleg loopt nu ook de samenwerking met het OM en het ASHG goed.
- Het traject voor kinderen als getuigen van huiselijk geweld richt zich op drie verschillende aspecten, namelijk hulp, bescherming en reclassering.

Knelpunten

- De zorgmelding van de politie is een knelpunt. Het betekent voor de politie namelijk een extra handeling. Bovendien hangt het af van de inschatting door de individuele agent en moeten ouders op de hoogte worden gesteld van de melding.
- Het volgen door de jeugdgezondheidszorg loopt (nog) niet goed. Aan de ene kant komt het door capaciteitstekorten in de jeugdgezondheidszorg. Aan de andere kant rapporteert de JGZ vanuit privacyoverwegingen niet terug aan Bureau Jeugdzorg. In het protocol huiselijk geweld en kindermishandeling van de jeugdgezondheidszorg is overigens wel opgenomen dat er contact moet zijn met Bureau Jeugdzorg, maar in de praktijk verloopt dat niet goed.
- De politie moet zich aan een aantal zaken houden. Zo moeten ze altijd eerst rapporteren. Soms vergeten ze ouders te informeren dat ze een melding gaan doen. Daardoor krijgt Bureau Jeugdzorg soms een zaak pas binnen na vier tot zes weken. Bureau Jeugdzorg probeert daar wel zoveel mogelijk in te sturen, zodat ze meldingen van de politie zo snel mogelijk ontvangen. Als er sprake is van een spoedgeval, dan meldt de politie wel altijd snel bij Bureau Jeugdzorg.
- Het is vanwege de hoeveelheid meldingen die bij Bureau Jeugdzorg binnenkomen, niet altijd mogelijk zaken direct op te pakken. Het streven is wel dat na beoordeling van de zorgmelding binnen 5 werkdagen contact te leggen met betrokkenen.
- Meldingen vanuit de politie bevatten soms weinig informatie. Voor de beoordeling bij Bureau Jeugdzorg is het daarom soms lastig te bepalen wie het op moet pakken of hoe zo'n melding te beoordelen. In het Justitieel Casus Overleg wordt regelmatig meer informatie verstrekt dan in de zorgmelding van de politie staat. Het vraagt veel tijd van de contactpersoon van Bureau jeugdzorg om deze informatie naar medewerkers binnen Bureau Jeugdzorg te communiceren, omdat het indirecte informatie is.
- Soms biedt bijvoorbeeld het lokale veld/AMW al hulp aan een gezinslid, op het moment dat er een zorgmelding over het gezin binnenkomt. Bureau Jeugdzorg merkt dan dat AMW maar een kort traject kan bieden en niet alle informatie heeft die Bureau Jeugdzorg heeft. Het komt voor dat de hulp alleen gericht is op ouders, terwijl Bureau Jeugdzorg juist systeemgericht te werk gaat. Op dat gebied missen andere instellingen nog wel eens de expertise om zich op het hele systeem te richten.
- Nadat Bureau Jeugdzorg een gezin heeft doorverwezen naar het lokale veld of het lokale veld is al betrokken bij het gezin, kan Bureau Jeugdzorg het dossier afsluiten. De betreffende instelling neemt het dan over en Bureau Jeugdzorg wordt niet altijd op meer op de hoogte gehouden van dit traject. Het is nu te veel gevraagd om dat allemaal te blijven volgen.

Wensen voor de toekomst

- Het is van belang om te voorzien in voldoende capaciteit. Zowel de politie als Bureau Jeugdzorg werken hard om alle meldingen goed te plaatsen, maar voelen zich beperkt door een gebrek aan capaciteit. Zeker als het aantal meldingen nog verder toeneemt, moet er meer menskracht bijkomen.
- Bij een casus zijn veel instanties betrokken. Het zou mooi zijn als er meer koppelingen tussen de verschillende instanties worden gemaakt en dat er koppeling van registratiesystemen plaatsvindt.
- Het zou fijn als bij het Justitieel Casus Overleg ook partijen als Centrum Maliebaan (met betrekking tot alcohol en drugs) en de Raad voor de Kinderbescherming betrokken zijn.

Ketensamenwerking in de provincie Flevoland ¹⁶

De provincie Flevoland is onderverdeeld in drie regio's: 1. Almere (centrum regio, 184.000 inwoners), 2. Lelystad en omgeving (o.a. Dronten, Zeewolde) en 3. de Noordoostpolder en Urk.

De ontwikkelingen rond de aanpak van huiselijk geweld zijn in Almere verder dan bijvoorbeeld in het strenggelovige Urk. In de laatste gemeente wordt door de burgemeester pas sinds kort onderkend dat huiselijk geweld ook in Urk plaatsvindt.

Het onderzoeksbureau Regioplan evalueert de totale aanpak kindermishandeling/huiselijk geweld in de provincie. Het rapport van deze evaluatie wordt in juli 2008 verwacht.

Aanmeldingen en werkwijze

Iedere professional kan kinderen die getuige zijn geweest van huiselijk geweld aanmelden bij de JGZ. (JeugdGezondheidsZorg). De JGZ verzamelt informatie over het kind en het gezin en houdt dit bij in een integraal dossier JGZ. Na de aanmelding neemt de JGZ contact op met het gezin om de gemelde zorgen te bespreken. Ook de kinderen worden uitgenodigd. De gemelde zorgen staan centraal. Met het gezin wordt bekeken welke problemen er spelen. In het kader van de eerste screening neemt de jeugdverpleegkundige na het contact met het gezin contact op met derden zoals school, de huisarts, kinderopvang of andere professioneel betrokkenen om de zorgen over het gezin in kaart te brengen. ¹⁷

De politie meldt zaken van huiselijk geweld, waarbij kinderen betrokken zijn aan bij BJZ.

BJZ geeft dit vervolgens door aan de JGZ. De JGZ is laagdrempelig en goed uitgerust om dit werk aan te kunnen. Juist bij een vermoeden heeft de JGZ mogelijkheden om op een weinig bedreigende manier informatie in te winnen. De JGZ werkt outreachend: bij elk 1e huisbezoek na de geboorte van een kind wordt aan de ouders standaard de vraag gesteld: "Hoe was je jeugd?" Bedoeling van deze vraag is problemen rond het ouderschap te bespreken en te signaleren.

Er is één Oké-punt met 11 inloopsprekuren op verschillende locaties. In feite is het een netwerk van professionals, waarachter een backoffice ligt. Ouders komen met vragen over opvoedingsondersteuning. Daarin kunnen ze voor specifieke problemen worden doorverwezen naar de passende instantie. Voor kindermishandeling is er een protocol afgesproken.

In de Noordoostpolder en Urk zijn veel korte lijnen, mensen kennen elkaar goed. Er zijn geen vastomlijnde samenwerkingsverbanden. Er zijn afspraken met huisartsen rond zwangere vrouwen die een risico vormen, bijvoorbeeld omdat niet duidelijk is of zij door hun problemen in staat zijn om hun kind op te voeden. De huisartsen spelen informatie door naar de wijkverpleegkundigen die d.m.v. huisbezoeken een vinger aan de pols kunnen houden. Ook met scholen waar zwangere tienermeiden op zitten is contact om de meiden er op te attenderen dat ze met hun vragen terecht kunnen.

Ontwikkelingen

Langzame veranderingen in Urk

In Urk is nog maar kortgeleden erkend dat huiselijk geweld en kindermishandeling ook in Urk voorkomt. Met predikanten, scholen, huisartsen enz. wordt door de gemeente twee keer per jaar een bijeenkomst georganiseerd om onderwerpen zoals Huiselijk geweld op de agenda te zetten. Langzaam wordt op deze manier de problematiek bespreekbaar gemaakt.

¹⁶ Deze beschrijving is gebaseerd op een gesprek met Ali van Wijngaarden-Oldengarm, teammanager jeugdgezondheidszorg Noordoostpolder/Urk, Carlijn van Schie, Voorzitter stuurgroep HG, beleidsmedewerker Gemeente Almere en Annelies Knut-tel, steunpunt huiselijk geweld, Blijfgroep

¹⁷ Uit: Kinderen in de Keten, Geurts en Bakker, 2007

Tijdelijk huisverbod

Door het tijdelijk huisverbod zal de aandacht voor kinderen toenemen, omdat er voor het hele gezin een plan van aanpak opgesteld moet worden.

Rol gemeente

Gemeente lijkt de rol als regisseur aanpak huiselijk geweld steeds beter op te pakken.

Signaleren van huiselijk geweld in de zwangerschap door verloskundigen

In Almere hebben verloskundigen meegedaan aan een pilot om een screeningsinstrument te ontwikkelen¹⁸ voor het signaleren van huiselijk geweld tijdens de zwangerschap. Zij zijn getraind in het driemaal vragen naar deze problematiek, in het begin, halverwege de zwangerschap en na de bevalling in het kraambed.

Zwangerschap en Psychiatrie

Zwangerschap en Psychiatrie voorkomen/signaleren van depressies in moeder-kindrelaties (Symfona, BJZ en Zorggroep Almere) is nog een project.

Outreachender

Medewerkers gaan steeds outreachender werken. Huisartsen en verloskundigen worden actiever benaderd. De JGZ heeft een andere rol gekregen; zijn veel meer gericht op signalen. Wanneer mensen niet op een oproep verschijnen dan worden ze gebeld.

Succesfactoren

- Standaard huisbezoek bij baby's, 10 – 14 dagen na de geboorte door Jeugdverpleegkundigen.
- Er is in de wijken persoonlijk contact en persoonlijke aandacht voor mensen door jeugdverpleegkundigen, daardoor is er ook eerder een vinger aan de pols.
- Er wordt meer outreachend gewerkt
- Het netwerk rond huiselijk geweld sluit zich. Inwoners hebben dat in de gaten; een consult krijgt vervolg; hierdoor zijn er minder ontsnappingsmogelijkheden.
- Er wordt door verloskundigen gescreend op huiselijk geweld in de zwangerschap.

Knelpunten

- Een knelpunt is dat medewerkers van de JGZ soms met agressieve gezinsleden te maken krijgen. Ook professionals zoals thuiszorg medewerkers, kraamhulpen en verloskundigen kunnen te maken krijgen met agressiviteit, waardoor hun veiligheid in het geding komt.
- Onduidelijk is hoe effectief de constructie is waarbij de politie meldt bij BJZ en BJZ vervolgens bij JGZ meldt. In de evaluatie die onderzoeksbureau Regioplan op dit moment uitvoert, zal blijken hoe deze constructie werkt.
- Plegers hulpverlening te hoogdrempelig; er is geen concreet aanbod voor plegers die op vrijwillige basis hulp willen. Bovendien haken de meeste plegers bij het drang en dwang aanbod af.
- Een ander knelpunt is dat huisartsen de ontwikkelingen rond huiselijk geweld aan zich voorbij laten gaan, terwijl zij juist als poortwachters en gezinswerkers een belangrijke rol kunnen spelen in het signaleren, bespreekbaar maken en doorverwijzen.
- Ook het gebrek aan een groepsaanbod voor kinderen als getuigen is een knelpunt. Er is relatief veel aandacht voor hulpverlening aan volwassenen, weinig hulpaanbod voor kinderen.

¹⁸ TNO Kwaliteit van leven verzorgde dit traject.

- Bij de GGZ is bij de behandeling van cliënten weinig aandacht voor de kinderen van deze cliënten; cliënten worden niet vanuit hun ouderrol benaderd. Dit zou standaard moeten.
- Wachlijsten bij AMK en BJZ zijn een knelpunt. Kinderen moeten veel te lang op hulp wachten. Slagvaardigheid bij het AMK ontbreekt: door zorgvuldigheid die zij in acht moeten nemen maar misschien ook omdat een concreet en snel in te zetten hulpaanbod ontbreekt.
- In lokale overleggen zit nog teveel rijp en groen door elkaar; hierin moet een nieuwe structuur komen.
- Maatschappelijk werkers van het steunpunt durven soms geen melding voor kinderen te doen, omdat ze bang zijn dat deze privacygevoelige informatie op plaatsen terecht komt waar het niet moet.

Wensen voor de toekomst

- Voor medewerkers: leren omgaan met agressie. Dit moet verder gaan dan een cursus hoe weer je agressie af, maar ook wat doet het iemand om op een agressieve manier bejegend te worden. Daarnaast moet hier een beleid in ontwikkeld worden, want veiligheid voor medewerkers moet voorop staan.
- Helderheid creëren rond privacy en beroepsgeheim. Het blijft moeilijk. Welke informatie mag je wel doorgeven, welke niet. Teveel openheid tussen de organisaties onderling met privacygevoelige informatie kan leiden tot grote problemen. In het convenant staat aangegeven dat die openheid er moet zijn, maar een zekere terughoudendheid is toch ook wel gewenst.
- De rol van de huisartsen als poortwachter moet groter worden.
- Meer aandacht voor borging van gemaakte stappen in de aanpak van huiselijk geweld.

Een totaal aanbod voor kinderen als getuige bij ASHG Eindhoven¹⁹

Algemene werkwijze m.b.t. huiselijk geweld

Binnen twee dagen nemen maatschappelijk werkers van het interventieteam SHG van welzijn Eindhoven contact op in zaken waarbij een vermoeden is van huiselijk geweld.

Zij nemen contact op met het aangemelde gezin, gaan - rekening houdend met hun eigen veiligheid en die van hun cliënten - op huisbezoek voor een eerste gesprek, maken samen met het gezin een plan om het geweld te stoppen, zetten een hulptraject uit, schakelen de benodigde ketenpartners hierbij in en sluiten een zaak af als het noodzakelijk geachte hulptraject in gang is gezet. Dit gebeurt in een tijdsbestek van maximaal drie maanden.

Basisprincipes hierbij zijn: snel inzetten van hulp (crisisinterventie), systeemgericht werken (slachtoffer, pleger én de aanwezige kinderen worden betrokken), outreachend werken ("hinderlijk volgen"), inschakelen van de benodigde ketenpartners, verwijzen naar de juiste ketenpartner(s), die verwijzing begeleiden en de zaak afsluiten als de klanten goed zijn aangekomen bij de ketenpartner en het hulptraject loopt ("warme overdracht").²⁰

Kinderen die getuige zijn huiselijk geweld

Ten aanzien van kinderen die getuigen zijn wordt standaard contact opgenomen met de Toegang van BJZ/AMK. De Toegang beoordeelt een zaak en zorgt vervolgens voor een vervolgtraject.

¹⁹ Gebaseerd op een interview op 28 april 2008 met Sylvie van Halder, ketenregisseur huiselijk geweld Gemeente Eindhoven, Maartje Fransen, gedragswetenschapper, BJZ/Toegang en Marjan Karsmakers, Projectleider Steunpunt Huiselijk Geweld Eindhoven de Kempen en Riesje Paulissen, projectmanagement jeugdhulpverlening en welzijn.

²⁰ Jaarverslag SHG Eindhoven 2007

Aanmeldingen

Het aantal gestarte hulptrajecten voor kinderen is toegenomen de afgelopen jaren.²¹ Van de betrokken kinderen is het merendeel jonger dan 12 jaar. Deze kinderen vormen een grote risicogroep. Vaak zijn ze getuige en/of direct slachtoffer (geweest) van het geweld tussen hun ouders, is er sprake van verslaving of psychiatrische problematiek bij (een van de) ouders, zijn er problemen rondom echtscheiding en omgangsregeling die leiden tot nieuw geweld, of zijn hun moeders nog erg jong en hebben die een problematische relatie met hun vriend, de vader van hun kind.

Voor veel van deze kinderen en hun ouders is hulp ingeschakeld: schoolmaatschappelijk werk, opvoedingsondersteuning, Peuterplaza, JEM & kids, Bureau Jeugdzorg, AMK en via hun de Raad voor de Kinderbescherming.

Ontwikkelingen

Uitbreiding formatie Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG)

Begin 2008 is het interventieteam SHG uitgebreid met 2 fte maatschappelijk werk. In totaal is nu voor Eindhoven 5 fte maatschappelijk werk beschikbaar voor het SHG.

Nieuw aanbod voor kinderen van 2 – 18 jaar.

Let op de Kleintjes is in Eindhoven nooit echt goed van de grond gekomen. Als oorzaak wordt gezien dat veel ouders, bij de start van dit psycho-educatief aanbod, nog teveel bezig zijn met allerlei praktische zaken en persoonlijke verwerkingsproblemen²² en om die reden nog niet voldoende in staat zijn om volledig mee te draaien met het programma: “eerst moet het stof gaan liggen”. Een andere aanpak was daarom noodzakelijk.

Dit heeft geleid tot de ontwikkeling van een specifiek 1^e-lijns zorgaanbod voor jonge getuigen van huiselijk geweld²³. Binnen dit aanbod staat nadrukkelijk het kind centraal met medeweten van de ouders. Nieuw is ook dat het aanbod zowel individueel als groepsgericht is. Als de groepen niet vol komen, kan een individueel traject uitkomst bieden. Mogelijk kunnen kinderen die extra ondersteuning nodig hebben zo ook geholpen worden.

Voor kinderen vanaf 8 jaar is er geen parallelaanbod meer voor de ouders. Ook mag het kind zelf een vertrouwenspersoon kiezen die het altijd kan bereiken wanneer het zich zorgen maakt. De aanpak is outreachend waar dat kan.

Voor kinderen vanaf 1,5 jaar tot 18 jaar is er zowel een individueel als een groepsaanbod ontwikkeld. Het eerste lijnsaanbod is ontwikkeld in een samenwerkingsproject met de Lumensgroep Neos en Dommelregio. Verwacht wordt dat medio 2008 de resultaten van dit project geïmplementeerd kunnen worden in de diverse disciplines van de Lumens Groep.

De samenwerking is verbeterd!

Omdat de gemeente Eindhoven de regiefunctie op zich heeft genomen is de samenwerking tussen organisaties verbeterd en minder vrijblijvend.

Over cliënten/gezinnen wordt gesproken in het casusoverleg. In dit overleg zitten de ketenpartners aan tafel en bespreken zij casussen en de in te zetten aanpak.

De samenwerking met de politie is verbeterd. Dit komt onder andere omdat de politie een grotere deskundigheid heeft gekregen.

²¹ Jaarverslag SHG Eindhoven 2007

²² Dit wordt het “ontkenningsfenomeen”, genoemd, de sores neemt do ouder zo in beslag dat het onder ogen zien van de problemen van het kind een brug te ver is. Verder lezen: Kindspoor, Voortijdige signalering en aanpak van geweld in gezinnen, Stichting BJZ Haaglanden/Zuid Holland, p 66.

²³ Dit aanbod is ontwikkeld door Riesje Paulissen in opdracht van Lumens Groep, MW-Dommelregio en Neos

Het veiligheidshuis, dat in 2006 in oprichting was, heeft een professionaliseringslag gemaakt. Alle risicojeugd tot 23 jaar wordt in beeld gebracht en gevolgd. Hierbij worden de diverse informatiestromen aan elkaar gekoppeld. De inzet is om disciplines letterlijk bij elkaar te zetten, maar dit is in de uitwerking onmogelijk omdat er geen ruimte is en er onvoldoende financiën beschikbaar zijn. Dit is een knelpunt. Het veiligheidshuis kan haar meerwaarde nadrukkelijker laten zien dan nu het geval is.

Door de intensievere samenwerking tussen instellingen is er meer aansluiting tussen het vrijwillig kader en justitieel kader, waardoor ouders minder mogelijkheden hebben om de hulp te ontduiken.

Succesfactoren?

- Een creatieve en inventieve aanpak, waarbij gebruik is gemaakt van draaiboekmateriaal dat elders ontwikkeld is, heeft geleid tot een completer aanbod voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld binnen de 1^e lijn.
- De sterkere regie rol van de gemeente heeft geleid tot meer afstemming tussen de ketenpartners.
- De toeleiding vindt plaats door AMK en Jeugdzorg. Hierbij werken twee partijen met ieder hun eigen deskundigheid en invalshoek samen ten behoeve van de aanmelding
- De samenwerking met de politie is sterk verbeterd. Politie heeft meer deskundigheid gekregen.

Knelpunten

- Er zijn lacunes in het hulpaanbod: Een aanbod gericht op verwerking, meer therapeutisch van aard, is niet voorhanden. Een aanbod bod voor kinderen en jongeren binnen de 2^e lijn is er ook niet. Er zou meer aandacht voor het jonge kind in systeemgerichte aanpak moeten komen.
- De screening van kinderen als getuige/slachtoffer van HG ontbreekt.
- Er zijn wachtlijsten (BJZ 9 maanden) ondanks het feit dat HG prioriteit heeft). Vanwege de wachtlijsten en complexe financieringsstromen vindt noodgedwongen doorverwijzing plaats naar pedagogen en psychologenpraktijken. Nadeel is dat de professionals niet gespecialiseerd zijn in het behandelen van trauma's als gevolg van huiselijk geweld bij kinderen.
- Omdat de reclassering niet meteen aan de slag mag met zaken huiselijk geweld, er moet eerst sprake zijn van een strafrechtelijk kader, kan de plegershulpverlening niet direct ingezet worden met behulp van het strafrecht als stok achter de deur. Hier gaat meer tijd overheen dan voorheen het geval was. De werkers van het SHG werken wel met plegers in een vrijwillig kader.
- Beroepsgeheim, dit speelt vooral bij de GGZ. Professionals hebben vaak het idee dat informatie niet zomaar kan worden doorgespeeld vanwege het recht op privacy van de cliënt. Er is vaak echter veel meer mogelijk en toegestaan dan gedacht.
- Gebrek aan capaciteit; na publiekscampagnes stijgt het aantal gevallen van huiselijk geweld.

Wensen voor de toekomst

- Specialistische centra voor traumaverwerking voor kinderen en psychodiagnostische specialisten.
- Ontwikkeling diagnostische scholing gedragswetenschappers op signaleren van kindermishandeling en kinderen als getuige van huiselijk geweld.
- Tussen de CJG's, de ASHG's en de JZ moet een nauwe samenwerking op gang komen waarbij de CJG's vanwege hun laagdrempelige functie geschoold worden om huiselijk geweld te signaleren en op adequate wijze door te verwijzen naar de overige instellingen.
- Inzetten op ketenfinanciering is noodzakelijk.

- Meer intensieve samenwerking met verslavingszorg (Novadic, Kentron) is noodzakelijk. Vaak wordt verslaving niet in verband gebracht met huiselijk geweld en trauma's ten gevolge van huiselijk geweld of het getuige zijn van huiselijk geweld.
- Wegwerken wachtlijsten.

Hulp aan kinderen als getuige van huiselijk geweld in Nijmegen²⁴

Meldingen huiselijk geweld bij het Meldpunt Bijzondere Zorg

De doelgroep van het Meldpunt Bijzondere Zorg bestaat uit 'zorgwekkende zorgmijders', dat wil zeggen sociaal kwetsbare mensen met vaak meer problemen tegelijk. Ze hebben hulp nodig, maar willen of kunnen geen hulp zoeken. Het Meldpunt zorgt ervoor dat hulpverlening voor hen zo snel mogelijk (weer) op gang komt. Onder andere door betrokken partijen met elkaar in contact te brengen.

Alleen medewerkers van de politie kunnen een melding bij MBZ doen van huiselijk geweld. Er vindt dan overleg met de melder plaats over de beste manier om contact gelegd kan worden met de pleger en slachtoffer(s).

Na de melding neemt een van de medewerkers van het MBZ contact op met de cliënt en maakt een afspraak voor een gesprek. De medewerker brengt samen met de cliënt en eventueel de andere gezinsleden de problemen in kaart. Alle betrokkenen worden gemotiveerd hulp te aanvaarden. Een plan van aanpak wordt met diverse instellingen opgesteld. Zo nodig vindt met deze partijen periodiek overleg plaats. Nadat passende zorg is gevonden, volgt MBZ het gezin nog een jaar. (uit: *Melden van huiselijk geweld*, GGD Regio Nijmegen).

Aanmeldingen van kinderen

Het traject voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld loopt nog ongeveer zoals beschreven in de eerdere publicatie: De politie meldt via een zorgformulier alle zaken waarin geen strafrechtelijke interventie volgt aan bij het Meldpunt Bijzondere Zorg (MBZ). Dit loopt goed: "het aantal meldingen loopt de pan uit". Melde de politie voordien alleen de kinderen die rond strafzaken bij huiselijk geweld betrokken zijn aan bij BJZ, sinds 1 januari 2007 meldt zij alle kinderen die betrokken zijn bij huiselijk geweldzaken bij BJZ, dus ook de zaken waarin geen sprake is van strafrechtelijke vervolging.

In de huiselijk geweldzaken waarbij kinderen aanwezig zijn, stemmen MBZ en BJZ af en maken een gezamenlijk plan van aanpak om het gezin verder te helpen.

Ontwikkelingen

Landelijk convenant

Sinds 1 januari 2007 meldt de politie in het kader van het landelijk convenant "Vroegsignalering en doorverwijzing 0-18 jaar" alle jeugdigen met problemen, waaronder ook huiselijk geweld en verwaarlozing, via een landelijk zorgformulier bij Bureau Jeugdzorg. In dit convenant is afgesproken dat de politie zorg signaleert, kwalificeert, registreert en overdraagt via een zorgformulier. BJZ draagt zorg voor intake, indiceert, registreert en koppelt terug. In Nijmegen stemmen het Meldpunt Bijzondere Zorg en Bureau Jeugdzorg die zaken van huiselijk geweld waarbij kinderen betrokken zijn met elkaar af en maken een gezamenlijk plan van aanpak om het gezin hulp te bieden.

²⁴ Gebaseerd op een interview op 2 mei 2008 met Lidwien Scheepers, GGD Nijmegen – Meldpunt Bijzondere Zorg, e-mailcontact met Ien Kiggen, Functionaris Preventie en Beleid, Hera Vrouwenopvang en de folder *Melden van huiselijk geweld*, GGD Regio Nijmegen.

Deskundigheid politie toegenomen

Ten opzichte van eind 2006 is de deskundigheid van de politie ten aanzien van de aanpak van huiselijk geweld toegenomen: de politie signaleert beter en meldt gezinnen via het aanmeldingsformulier aan. Het aantal meldingen van de politie is dan ook sterk gestegen.

Opstarten van Let op de Kleintjes

Wat betreft de hulp aan kinderen die getuige zijn geweest van geweld tussen hun ouders is er het een en ander geprobeerd rondom het opzetten van Let op de Kleintjes-groepen. In de Werkgroep Preventie van het project STOP huiselijk geweld was afgesproken dat ingezet zou worden op het opstarten van groepen. Er is hard gewerkt aan het regelen van financiering, het stroomlijnen van het aanbod en het toeleiden van kinderen naar de groepen.

Let op de Kleintjes is in 2007 tweemaal aangeboden. In het voorjaar heeft een pilotgroep gedraaid, waar uiteindelijk vier kinderen aan deelnamen. Vanwege een gebrek aan meldingen vanuit de instellingen is de groep in het najaar afgelast.

Ten behoeve van deze pilot is een folder over het aanbod gemaakt voor intermediairs.

Financiering voor een structureel aanbod

De pilot van LOK kon door reguliere middelen van het AMW en GGZ draaien. Dat kon eenmalig. Om een goed en structureel aanbod op te zetten, is de gemeente gevraagd LOK voor langere tijd te financieren. Om het aanbod goed op de kaart te zetten, is dat ook nodig. Als er immers een standaardaanbod is, raken hulpverleners bekend met het aanbod, leren ze eerder ouders voor het aanbod te interesseren en motiveren en wordt de kans vergroot dat zij kinderen aanmelden, waardoor de groepen eerder vol zijn.

De gemeente Nijmegen heeft aangegeven op dit moment in deze omstandigheden (als het niet lukt voldoende kinderen te werven) geen geld beschikbaar te willen stellen. Er moet eerst een plan van aanpak komen om LOK te kunnen draaien, met betrekking tot werving, uitvoering en dergelijke. De partners hebben aangegeven dan ook weer mee te willen doen.

Plan van aanpak: LOK op de kaart zetten

Voor 2009 moet er een plan komen waarin aangegeven wordt hoe LOK beter op de kaart gezet kan worden. De verschillende instellingen die de kinderen zouden moeten aanmelden voor de groepen (Kairos / instelling voor ambulante forensische psychiatrie, BJZ, GGZ, NIM (AMW) en Hera (vrouwenopvang) werken hieraan mee. Belangrijk begin is te investeren in overeenstemming over de noodzaak van een groepsaanbod specifiek voor kinderen die getuige zijn geweest: bij verschillende instellingen is nog onvoldoende besef dat getuige zijn net zo schadelijk kan zijn als zelf slachtoffer. Bewustwording en het formuleren van een gezamenlijke visie is dus de eerste stap.

Daarnaast neemt investeren in het motiveren van ouders een centrale plek in: hulpverleners moeten immers de ouders ervan overtuigen dat het belangrijk is dat hun kinderen ook zelf hulp krijgen.

Tot slot wordt ingezet op een goed en structureel aanbod van LOK, dat aansluit bij de hulp aan de andere gezinsleden, zowel inhoudelijk als praktisch (de groep moet bijvoorbeeld op tijden kunnen draaien die voor de ouders haalbaar zijn). Het moet laagdrempelig zijn en voor verschillende leeftijdsgroepen (nu eigenlijk alleen voor 8-12 jaar, het moet ook voor jongere en oudere kinderen geschikt gemaakt worden).

Aanbod voor ouders

Het aanbod voor ouders is toegenomen. Met name vanuit de Jeugdgezondheidszorg is meer aanbod gekomen voor opvoedingsondersteuning.

Vroegsignalering

Het Meldpunt Bijzondere Zorg wil zich meer inzetten voor vroegsignalering van kinderen die te maken hebben met huiselijk geweld. Zij zien daarin een belangrijke rol weggelegd voor de Jeugdgezondheidszorg, verloskundigen en kraamzorg, in samenwerking met de toekomstige Centra voor Jeugd en Gezin. Deze partijen hebben al een taak in het signaleren van risicogezinnen. Gezinnen waar huiselijk geweld speelt vallen ook onder die doelgroep. Deze instellingen moeten bewust gemaakt worden van de problematiek van huiselijk geweld in het algemeen en van de kinderen die daarbij betrokken zijn in het bijzonder en de kinderen aanmelden bij Bureau Jeugdzorg. En ook dan is een goed aanbod voor de kinderen weer essentieel.

Succesfactoren

- Een gezamenlijk plan van aanpak door MBZ en BJZ: hulp is effectiever als alle gezinsleden hulp krijgen die op elkaar afgestemd is.
- De meldingen van jeugdigen via de politie lopen goed.

Knelpunten

Het is heel moeilijk het aanbod van Let op de Kleintjes van de grond te krijgen. Daar zijn waarschijnlijk meerdere redenen voor

- Er is geen financiering voor een structureel aanbod, waardoor hulpverleners niet snel genoeg denken aan de mogelijkheid kinderen te verwijzen naar Let op de Kleintjes (LOK).
- Hulpverleners lijken onvoldoende in staat ouders te motiveren hun kinderen voor dit aanbod aan te melden, waardoor het aantal meldingen voor eventueel aanbod achter blijven.
- En daarmee samenhangend: als er geen structureel aanbod is, is het ook lastig hulpverleners ervan te overtuigen dat zij kinderen moeten doorverwijzen en is het lastig voor hulpverleners te investeren in de motivatie van ouders.
- Er is een verschil in visie als het gaat over de vraag wanneer kinderen kunnen deelnemen aan een groepsaanbod. Sommigen zijn van mening dat de situatie eerst gestabiliseerd moet zijn, bijvoorbeeld dat moeder en kind nieuwe woonruimte hebben, voordat kinderen kunnen beginnen aan verwerking. Anderen zijn van mening dat het belangrijk is dat kinderen zo snel mogelijk beginnen met het delen van het geweld met andere kinderen.

Wensen voor de toekomst

- Investeren in aanbod voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Structureel, voor alle leeftijden en zowel inhoudelijk als praktisch aansluitend bij de hulp aan ouders.
- Investeren in vroegsignalering door samen te werken met JGZ, verloskundigen en kraamzorg en een link te leggen met het toekomstige CJG.

Bijlage IV Vragenlijst inventarisatie samenwerkingsverbanden rondom 'Kinderen als getuige van geweld'

Deze vragenlijst is telefonisch afgenomen.

Vragenlijst inventarisatie samenwerkingsverbanden rondom 'Kinderen die getuige zijn van geweld'

Instelling:

Regio:

Contactpersoon:

Functie:

Telefoonnummer:

Email:

-
- **Bestaat er binnen uw regio een samenwerkingsverband voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld?**
 - *Beschrijving(kort):*
 - Zo nee (let op: bij ja deze vraag overslaan):
 - Hoe komt dit, volgens u?
Beschrijving:
 - Wat zijn de knelpunten/belemmeringen?
Beschrijving:
 - Weet niet
 - Zo ja: **Welke organisaties zijn hierbij betrokken?**
 - ASHG
 - Politie
 - AMK
 - BJZ
 - Raad voor de Kinderbescherming
 - GGD
 - GGZ
 - Algemeen maatschappelijk werk
 - Reclassering
 - Anders:
 - Weet ik niet

- **Sinds wanneer bestaat deze samenwerking?**
 - Voor 2007
 - Na 2007

- **Is deze gezamenlijke werkwijze vastgelegd in een convenant en/of protocol?**
 - Ja, in een specifiek convenant en/of protocol voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld
 - Ja, in een algemeen convenant en/of protocol aanpak huiselijk geweld in de regio
 - Nee
 - Weet ik niet

- **Is er in uw regio een organisatie die de gehele regie heeft t.a.v. kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld?**
 - Zo ja, welke organisatie is dat?
 - Weet ik niet
 - Anders, nl.

- **Wat is het hulp- en behandelaanbod in uw regio voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld?**
 - Voor kinderen in de leeftijd van:
 - Voor kinderen in de leeftijd van:
 - Voor kinderen in de leeftijd van:
 - Nee

- **Zijn er knelpunten/wenspunten in de aanpak van kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld?**

Beschrijving(kort):